

Framsidan

Aktuellt magasin om biblioteksfrågor från Kultur i Väst | Nr 2 | 2011

Biblioteket

Med världen i sina händer

Krig, flykt och poesi

Författaren Bile Hashi väljer somaliska för att berätta det som ligger närmast hjärtat

Fokus på artikel 19

Flemingsberg - ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle

Om jag hade ett bibliotek

Komikern Zinat Pirzadeh drömmer om ett bibliotek fyllt av böcker med smak av yttrandefrihetens sötma

Ledare

Biblioteket är en internationell mötesplats. Mötesplatsen är ett av de nyckelvärden som lyfts fram för att skapa bibliotekets nya identitet. Ibland uttryckt som samhällets vardagsrum för att skapa en familjär närhetskänsla. Men är det verkligen sant, är biblioteket den mötesplats som många talar om? Kaféet, kioskens på torget är ju självklara mötesplatser medan biblioteket är ett ställe dit man går för att låna eller lämna tillbaka böcker och inte så mycket mer. I ett avseende är det dock sant att biblioteket är den tydliga mötesplats som många önskar – i det internationella avseendet. Det lokala biblioteket har blivit en mötes- och samlingsplats för människor från många olika länder och med många olika språk. De är där för att läsa tidningar eller för att låna böcker på det egna språket och på svenska men också för att träffas, gärna över en fika om den möjligheten finns. Varför har biblioteket blivit en internationell mötesplats när det inte är en lika självklar mötesplats för personer med sin bakgrund i Sverige?

I grunden handlar detta om demokrati. Biblioteket är en samhällsinstitution öppen för alla. Där kan man vistas utan att ha särskilda skäl för det och man är välkommen att stanna så länge man vill. Man kan läsa vad man vill men man kan också strunta i att läsa utan att någon ifrågasätter det. En så öppen och tillgänglig institution är inte en självklarhet i alla länder. Därför får biblioteket särskild betydelse för människor som kommer från sådana länder. Genom att ta rollen som internationell mötesplats så fångar biblioteket en viktig del av sitt demokratiska uppdrag och bidrar till en positiv samhällsutveckling på lång sikt. Att utveckla idén om den internationella mötesplatsen har också en direkt betydelse. De enskilda besökarna får tillgång

till material på sitt eget språk och lokalsamhället får en mångspråkig träffpunkt. En internationell mötesplats som biblioteket är en nödvändig och fantastisk resurs för alla kommuner.

Mötesplatsen som idé och verksamhet har ett stort värde för alla biblioteksbesökare. Men om mötesplatsen verkligen ska omfatta alla så måste idén utvecklas vidare. En sådan utveckling bör ta sin utgångspunkt i den mötesplats som biblioteket faktiskt redan är – den internationella mötesplatsen. Därför är det viktigt att stärka de internationella perspektiven på biblioteket. Nya idéer för att ta konceptet vidare måste in i verksamheten. Material på språk som finns i det omgivande samhället måste också finnas på biblioteket. Tryckta böcker på hyllan men också e-böcker på andra språk än svenska. Nyhetsmedier och kontakter över nätet måste bli tillgängliga och ta en mycket större plats i bibliotekets utbud än de gör idag. Platsen, själva biblioteket, måste få en utformning som möjliggör möten. Kaféet, som alltid ska finnas, ska också vara den givna mittpunkten i biblioteket.

Kommunen har ett stort ansvar för sina invånare oavsett deras bakgrund. Kommunen har också det fulla ansvaret för sin biblioteksverksamhet. Det betyder att kommunen måste ställa resurser till förfogande för att utveckla den internationella mötesplatsen i biblioteket. Detta är en omfattande uppgift som ska drivas tillsammans med en rad andra uppgifter. Därför måste det ske i samverkan mellan kommuner och med regionen och staten. Kommunerna kan utbyta idéer och tjänster, de kan låna material mellan varandra och de kan samordna sina inköp. Regionen

kan bidra med konsulativa insatser, fortbildning och regional samordning. Statens roll kan vara att bygga upp gemensamma nationella system som stödjer samverkan i olika riktningar.

För att fortsätta bygget av biblioteket som den internationella mötesplatsen krävs en ny syn på verksamhet och ansvarsfördelning mellan olika aktörer. Dagens modell skapades i ett Sverige med få invandrade personer och med utgångspunkt i den tryckta boken. Idag är både samhället och mediautbudet mycket mer mångfasetterat och spännande. Utmaningarna men också möjligheterna är mycket större. Något som biblioteket med rätt förutsättningar kan ta vara på och utveckla.

Bengt Källgren

Chef
Kultur och samhälle, Kultur i Väst

Framsidan

Framsidan ges ut av
Kultur i Väst

Ansvarig utgivare:
Bengt Källgren

Redaktörer:
Helén Andersson
Tove Eriksson

Redaktionsgrupp:
Lisbeth Stenberg
Ingrid Atlestam
Bengt Källgren
Helén Andersson
Tove Eriksson

Layout och bildhantering:
Fredrik Swedemyr

Kontakt:
Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:
www.framsidan.net

**Prenumeration och
adressändring:**
www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Omslagsbild:
På bilden ser vi Samson Weah i
rutschkanan på Flekis i Bergsjön.
Foto: Tove Eriksson

Tryck:
Cela grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

**Vid efterfrågan går det
att få Framsidan inläst**
Hör av dig till CTI,
Tel: 031-333 51 89
info@ljudmagasinet.net

Innehåll

Ledare	2
Internationell mötesplats - ett nyckelvärde i vår tid	
Mångkulturellt centrum	5
Mötesplats för forskning och konstnärliga uttryck	
Mångkultur - vad är det?	8
Kerstin von Brömssen reder ut begreppet	
Med fokus på artikel 19	11
Flemingsberg - ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle	
Med inspiration av besökarna	14
På Norrby i Borås finns en ny plats att träffas för de boende	
Sagor på många språk	17
Föräldrar i lurarna och sagor i påsar på förskola i Vänersborg	
Bättre förståelse nyckel till läslust	19
På Ekarängskolan i Borås lånar barnen böcker som aldrig förr	
Bibliotek på lek	21
På Flekis i Bergsjön leker sig barnen in i bibliotekets värld	
Internationella biblioteket till er tjänst	24
Ett stöd i mångspråkighetens vardag	
Glapp mellan vision och verklighet	26
Goda intentioner men lite förändring i mångspråkig verksamhet	
Litteratur från hela världen	27
Ann-Christine Brunnström ser tydliga mönster mellan språken	
Ordens finsmakare	29
Bile Hashi hittar balansen mellan somaliskt och svenskt	
Det lokalglobala biblioteket - framtidens bibliotek?	31
Lisbeth Stenberg reflekterar kring Det mångspråkiga biblioteket	
Goda råd från golvet	34
Ingrid Atlestams erfarenheter av mångspråksarbete på bibliotek	
En spark där bak	36
Lärdomar från ett projekt i Biskopsgården	
3 Frågor	38
Gunnar Sahlin om mångspråkighet på bibliotek	
Profilen	40
Viveka Hallberg bygger broar över den digitala klyftan	
Om jag hade ett bibliotek	43
Komikern Zinat Pirzadeh om yttrandefrihetens sötma	

Mångkulturellt centrum

Mångkulturellt centrum är ett forum och en mötesplats för forskning och konstnärliga uttryck kring migration och social och kulturell mångfald.
– Vi ska producera kunskap som underlättar förståelsen av att leva och verka i ett mångkulturellt samhälle, säger Leif Magnusson, institutschef.

Text och bild: Helén Andersson

Mångkulturellt centrum finns på Fittja Gård längs gamla riksettan mellan Stockholm och Göteborg. Vackert beläget med sjöutsikt var det en gång i tiden vårdshus och plats för hästbyte. Skalden Carl Michael Bellman är en av dåtidens resenärer som skildrat krögarrörelsen på Fittja vårdshus. Numera är Fittja Gård hemvist för Mångkulturellt Centrum och fungerar på sitt sätt fortfarande som ett forum och en mötesplats, men numera handlar det om forskning, dokumentation och utbildning kring frågor som rör internationell migration.

Kunskapsorganisation

Fittja ligger i Botkyrka kommun som är en av landets mer mångkulturella kommuner. Nära hälften av kommunens invånare har utländsk bakgrund vilket tvingat kommunen att reflektera över vad det innebär för en kommun med en sådan struktur.

– Det är lätt att fastna i alla problem, säger Leif, men Botkyrka har valt att försöka hitta vägar som gör något bra av det och 1987 skapade kommunen stiftelsen Mångkulturellt centrum.

Stiftelsen fick i uppgift att jobba med kunskapsfrågor på olika sätt och fungera som ett stöd för organisationer som vill bli bättre på att finnas i ett mångkulturellt sammanhang.

Leif Magnusson vill att Mångkulturellt center ska få ett internationellt uppdrag och hoppas att det finns politiskt mod som stödjer verksamheten. – Vi har visat att vi spelar roll och att vi kan, fastslår Leif som på bilden sitter i en soffa med en databroderad bild över Fittja av konstnären Petter Helsing.

– Vi ska göra det möjligt för olika verksamheter att reflektera över de erfarenheter man gör. Professionellt, politiskt men också de medborgare som reflekterar och hittar vägar för att vara mer avspända i vår mångfaldssituation, berättar Leif som är väl medveten

om att en kommunal stiftelse kan uppfattas som diffus och förtydligar att centret aktivt deltar i den kommunala praktiken genom att delta i möten, ta del av synpunkter och reflektioner och jobbar med konkreta projekt.

– Vi är ett kunskapsstöd på olika sätt genom vår forskningsmiljö, utbildningsverksamhet och utställningar. Dessutom har vi det mest utvecklade forskningsbiblioteket i landet på det här området. Vi har fått ära både Statens invandrarverks bibliotek och Integrationsverkets bibliotek så vill man förstå invandring och migrationens historia i Sverige så har vi i stort sett allt material här.

Forskning

Södertörns högskola och Mångkulturellt centrum har en långsiktig överenskommelse att samverka kring att bygga upp och sprida kunskaper kring migrationens roll för kulturarv, social och kulturell hållbarhet och urban utveckling, och forskare söker sig till centret för att komma närmre verkligheten.

– Vi är kända för att bedriva en praktisknära grundforskning som är relevant att förstå för tjänstemän och politiker, säger Leif. Och forskningen behövs för att få till den där djupare reflektionen.

Förutom att forskare söker sig till centret, har man en egen forskargrupp med tyngdpunkt på etnologi, men även socialantropologi och lingvistik. Genom åren har forskare knutna till centrat publicerat ungefär 40 olika rapporter på olika nivåer för att sprida kunskaper på olika sätt. Ett forskningsområde som centret har blivit mer uppmärksammat för handlar om diskrimineringsprocesser och vardagsrasism.

– Det var lättare att prata om rasism förr, som nazisterna eller andra med uttalad tydlig främlingsfientlighet. I Sverige idag har vi Sverigedemokraterna och andra som på olika sätt försöker utnyttja mångfaldssituationen och försöker driva fram ett vi och ett dem. Och mycket av den diskrimineringen äger rum under oerhört sofistikerade former, något vi på centret jobbar med och försöker förstå och sätta oss in i. Vi omvandlar rasism och diskrimineringsfrågor till en kunskapsfråga och fungerar på så sätt som en spegel för politiker som ska fatta smarta beslut. Som en kunskapsorganisation måste vi våga ta i sådana här frågor och inte jobba för trivialt utan våga tränga in i kärnan.

Det var lättare att prata om rasism förr, som nazisterna eller andra med uttalad tydlig främlingsfientlighet. I Sverige idag har vi Sverigedemokraterna och andra som på olika sätt försöker utnyttja mångfaldssituationen och försöker driva fram ett vi och ett dem.”

Leif Magnusson

Nätverk

Under 2010 har Mångkulturellt centrum haft två regeringsuppdrag där det ena har varit att samla och söka efter forskning som gjorts och sedan göra kunskapsdokument och lägga ut det på ett webbaserat EU-bibliotek. Det andra uppdraget har handlat om att delta i ett europeiskt kunskapsnätverk kring urbana kunskaper, som ska hjälpa till att göra städerna bättre socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

– Vi har haft fokus på de sociala faktorerna och nu när Sverige inte längre är med i nätverket kommer vi att ha en diskussion med departementet om hur vi fortsättningsvis ska göra med vår internationella roll. Ett

av centrets mål handlar nämligen just om att vi vill orientera oss mer internationellt och hitta andra lokala erfarenheter ute i Europa som vi kan ta del av.

Och centret har erfarenhet av att jobba internationellt. Utöver regeringsuppdragen är centret just nu involverat i ytterligare två europeiska nätverk. Det ena handlar om att reflektera över de välfärdsindikatorer som finns och ta dem ett steg till för att se om människor tycker det är relevanta mått. Förutom Fittja ingår ytterligare sju europeiska platser i nätverket.

Det andra nätverket handlar om mänskliga rättigheter och ingår i den europeiska koalitionen av städer mot rasism, ECCAR. Mångkulturellt centrum har alldeles nyligen blivit godkända att ingå i ett kunskapsnätverk där de ska göra forskningscirklar kring olika teman som har med diskriminering på lokal nivå att göra.

– Detta är jättespännande, utbrister Leif. Hur kan man komma åt det här? Kan ett bibliotek till exempel utveckla sin organisation så att man snabbare kan se och identifiera diskriminering i sin verksamhet så att man kan prata om det och hitta lösningar? Det är sådant vi ska titta på. Och vi ska göra det i samarbete med Linnéuniversitetet i Växjö och ytterligare fyra europeiska städer.

Museer

Utän att samla föremål i någon större utsträckning bedriver Mångkulturellt centrum

FAKTA

ECCAR, Europeiska koalitionen av städer mot rasism. Koalitionen initierades år 2004 av UNESCO i syfte att skapa ett nätverk av städer och kommuner som kan utbyta erfarenheter och förbättra sina handlingsprogram mot rasism, diskriminering och främlingsfientlighet.

ECCAR har antagit en 10-punktsplan med åtaganden mot diskriminering och rasism. Planen omfattar bland annat områden som kartläggning, information, utbildning, bostäder och kultur. Kommuner som går med i koalitionen åtar sig att införliva planen i sina strategier och verksamheter samt engagera civilsamhället i förverkligandet av planen.

Sveriges kommuner och landsting, SKL, bildade 2008 ett svenskt samarbetsnätverk där ett tiotal städer och kommuner ingår.

en bred museal verksamhet. Bland annat ingår centret i ett nationellt museinätverk och man har aktivt försökt påverka museerna med att få till andra synsätt och perspektiv på kulturhistoria och kulturarv.

– Vi vill att museerna ska se kopplingen mellan integration och historia, säger Leif och jämför hur det skulle vara om det inte fanns böcker på biblioteket med kopplingar till föräldrars bakgrund i ett annat land.

– Vi är människor och vi funderar över vår historia. Därför tycker jag att museerna ska användas till minnesarbete på ett positivt sätt och att de ska se det som viktiga delar i verksamheten.

Tillsammans med Nordiska museet har centret dessutom en löpande verksamhet där man samlar migrationsberättelser.

– Det började som ett projekt där vi titlade på olika metoder att samla in de här berättelserna. Idag har vi 120 berättelser på olika språk från olika delar av landet.

Utställningar

På Mångkulturellt centrum på Fittja Gård är biblioteket husets hjärta, men här finns också ett välbesökt kafé, en aula och en ut-

ställningshall. Utställningarna är ibland fasta i huset, ibland vandrar den runt i området eller på museer runt om i landet. Förra året arrangerade centret en uppmärksam utställning i huset som handlade om urbant våld. Bara någon månad före att utställningen skulle öppna drabbades Fittja för första gången av ett riktigt upplopp vilket gjorde utställningen dubbelt aktuell.

– Det var ganska dramatiskt och det störde området, men gjorde också utställningen extra angelägen. Det urbana våldet är en ny situation för oss i Sverige, en situation som är svår att förstå och komma åt, säger Leif. Många var oroliga när vi skulle ta upp en så svår fråga, men många tyckte också att det var otroligt respektgivande att vi orkade stå upp för en kunskapsdiskussion kring våld i förorten.

Utställningen lockade många besökare, både politiker, forskare och unga studenter. Men framförallt hittade många som bor och jobbar i området till centrat.

– Det är många som känner att vi förstår vilken verklighet de arbetar i och de som arbetar i området är viktiga, säger Leif. Det är de som påverkar villkoren i området.

Förståelse

Mångkulturellt centrum är ingen tankesmedja, inte heller någon trendspanare. Ändå är det många som med stort intresse följer centrets verksamhet.

– Vi är punktmarkerade av många olika slags aktörer, allt från Sverigedemokrater till politiker och organisationer som vill komma vidare. Vi ser också ofta att vi är refererade i olika vetenskapliga artiklar och andra sammanhang.

Om man ska koka ner centrets uppgift är det helt enkelt att försöka hjälpa till med förståelse av sociala och kulturella fenomen. En förståelse som kan innebära en utmaning med obehag, rädsla och oro. Det är många kommuner som vänder sig till Mångkulturellt centrum för råd och stöd. Kommuner som tar emot mycket flyktingar och som ställs inför nya kunskapskrav.

– Det är en ny tid vi lever i, konstaterar Leif. Att ha kunskap och förståelse kräver tid och engagemang. Men utmanar vi inte oss själva och ger oss den tiden får vi ökade spänningar i samhället. ■

Förvandlingen i Alby

I Alby i Botkyrka kommun har man valt att låta kulturen vara det främsta redskapet för att motverka bilden av en kriminell förort. Här ser man inte mångfalden som ett problem utan som en rikedom och när biblioteket skulle flytta såg man chansen att våga vara annorlunda och leva upp till kommunens ledord; Vi ska vara långt ifrån lagom!

Läs mer om förvandlingen på Framsidan.net

Mångkultur - vad är det?

Ytterst handlar det om demokrati och social rättvisa. Det skriver Kerstin von Brömssen, universitetslektor i religionsvetenskap på institutionen för litteratur, idéhistoria och religion vid Göteborgs universitet här i en text om det omdiskuterade begreppet mångkultur.

”Mångkultur”, säger en del kritiker, är bara lite andra tapeter och ett större urval från menyer på restaurangerna. Det är sådana ståndpunkter som forskare kallar ”boutique multiculturalism” eller ”radical chic”. Men genom händelser som de danska Muhammed-karikatyterna, mordet på Theo van Gogh i Amsterdam, London-bombningarna 2005, de franska förorterna i brand och nu senast genom självmordsbombaren i Stockholm upplever vi att ”mångkulturella” frågor (eller hur vi nu väljer att benämna dem) omfattar hela världen och att de verkligen är på ”allvar”. Det handlar nämligen ytterst om demokrati och social rättvisa.

”Mångkultur” och mångkulturalismer - definitioner och ståndpunkter

”Mångkultur” är ett mycket omdiskuterat begrepp. Det har flera olika innebörder och kan omfatta olika ståndpunkter. Det kan vara ett enbart beskrivande begrepp för att ett visst samhälle eller nation omfattar olika kulturer (etniska, religiösa, språkliga etc.), men det kan också förstås som ett normativt ideal med program för hur ett ”mångkulturellt” samhälle bör ordnas och styras.

Vad avses då egentligen när man, som för närvarande ofta kritiserar det ”mångkulturella”, frågar sig Steven Vertovec och Susanne Wessendorf i ett nyutkommet arbete

med titeln *The Multiculturalism Backlash. European discourses, policies and practices* (2010. London: Routledge). Och så radar de upp olika förståelser av begreppet mångkulturell; är det vad man kan kalla ”radical multiculturalism”, ”polycentric multiculturalism”, ”insurgent multiculturalism”, ”public space multiculturalism” eller ”difference multiculturalism”? Olika forskare har kategoriserat talet om det ”mångkulturella” och finner åtta eller nio olika typer av ”mångkulturalitet”.

Det blir ännu mera komplext när man jämför olika länders policy och strategier för ett ”mångkulturellt” samhälle. Det gäller bland annat nationer som Australien, Canada, USA, Storbritannien, Nederländerna och Sverige som under 1970-talet formulerade program för ett mångkulturellt samhälle. Under senare år har även Malaysia, Singapore, Brasilien, Mexiko, Indien och Sydafrika antagit sådana formuleringar i sina policy-program. Det visar sig att inte någon av de nämnda nationerna har antagit samma ”mångkulturella” inriktning, introducerat samma institutionella ramar eller uppföljningsinstrument. Det är i och för sig ganska naturligt, eftersom länders historiska bakgrunder skiftar och policy- och implementeringsprogram påverkas av och måste förhålla sig till det.

Ett ”mångkulturellt” Sverige

Sverige skrivs ofta fram som en mycket homogen nation historiskt sett. Men detta är inte en helt korrekt beskrivning. Sverige, liksom alla andra nationer och områden så långt tillbaka i historien som vi känner dem, består av olika befolkningar och ”blandningar” av befolkningsgrupper. För vilka var det som steg över randen där vid den skandinaviska inlandsisens kant för lite mer än 11 000 år sedan? Ja, inte var de svenskar...

En sådan kulturblandning som alla nationer och samhällen består av kan uttryckas genom begrepp som ”kreolisering” eller ”hybriditet”. I Sverige känner vi ju också från den senare historien till olika samiska, romska och resande-grupper, liksom invandring av tyskar, holländare, skottar och valloner. Det är därför viktigt att understryka som Thomas Hylland Eriksen skriver att ”världen består inte av avgränsade kulturer. Den består av över fem miljarder människor som i varierande grad är präglade av olika kulturella former och traditioner som överlappar varandra och uppvisar stor individuell variation. Renhet och entydiga gränser är fantasifoster/.../. Världen är skitig och består av ett myller av gråzoner” (Thomas Hylland Eriksen, 1999). Man kan säga att språket, till exempel genom begrepp som

kultur och etnicitet, lurar oss att se homogena enheter där de egentligen inte finns.

Världen har således alltid varit ”mångkulturell”, ”interkulturell” eller hybrid, men naturligtvis kan vi konstatera att Sveriges ”mångkulturalitet” avsevärt fördjupats sedan andra världskrigets slut. I Sverige lade därför regeringen 1974 fram sin proposition (SOU 1975:26) om den framtida invandrar- och minoritetspolitiken. Den sammanfattades i de tre målen jämlikhet, valfrihet och samverkan. Den nya politiken ledde till en rad reformer. 1976 blev till exempel kommunerna skyldiga att ordna hemspråksundervisning i förskola, grundskola och gymnasium för alla barn vars vårdnadshavare ställde sådana krav. Vidare slog man 1979 i regeringsformen fast att ”etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv” skulle understödjas. En tredje förändring var att utländska medborgare över 18 år fick rösträtt i kommun och landstingsval. De blev också valbara till förtroendeuppdrag i dessa politiska församlingar.

Sedan dess har en ”mångkulturell” strategi ytterligare betonats i Sverige, bland annat genom regeringens minoritetspolitiska strategi i propositionen Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (prop. 2008/2009:158). Sveriges minoriteter har således fått en starkare röst och ställning, bland annat med ”hjälp” av invandringspolitiken.

Positioner och debatter i det mångkulturella Sverige

Sverige framställer sig således alltsedan 1974 i nationella policydokument som en ”mångkulturell” nation. Men i detta ”mångkulturella” landskap kan olika positioner urskiljas. Om detta har Peter McLaren som är professor i pedagogik vid University of California i Los Angeles, skrivit. I arbetet *White terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism* (1994) urskiljer McLaren fyra olika ideal-typer av ”mångkulturalitet”, nämligen ”konservativ mångkulturalism”,

”liberal mångkulturalism”, ”vänsterliberal mångkulturalism” samt en ”kritisk mångkulturalism”. McLaren understryker att det är ideal-typer som glider in i varandra och att en beskrivning av dess kännetecken ofta blir en reducering, men som trots allt kan tjäna som ett tolkande raster.

Fyra idealtyper

Den första idealtypen kallar McLaren en konservativ mångkulturalism. Den kan också benämnas för en monokulturell position. Hit hör de positioner som utgår från Europa och västvärlden som världens ”naturliga” norm, speglad och förstärkt genom konstruktioner av västerlandets koloniala blick på ”de Andra”. Normen här är således den vite, europeiske, kristne och heterosexuelle mannen definierad av upplysningens ideal av rationalitet, egenvilja och självkontroll. ”De Andra” konstrueras som den självklara normens motsats, nämligen som emotionella (kvinnliga), impulsiva och med olika slags ”brister”. Inom denna position förespråkas assimilationsstrategier, alltså ”kommer de hit ska de uppföra sig som svenskar gör”. Utifrån denna norm talas det också ofta om ”vår” (synbart) enhetliga svenska kultur. Vilka som räknas in i detta ”vår” anses ofta som självklart, men det är det verkligen inte. Tidningspressen gör ibland attitydundersökningar och visar att, jo Silvia hör hit, hon är svensk, men inte Zlatan.

Som exempel på en sådan konservativ mångkulturalism eller monokulturell position i Sverige kan följande citat från Sverigedemokraternas valmanifest 2010 tjäna:

”I vårt Sverige är frihet och öppenhet självklarheter. I vårt Sverige värnas det svenska kulturarvet, ett folkhem byggt på en gemensam värdegrund och svenskarnas rätt att utveckla sin kultur på egna villkor. I vårt Sverige hjälper vi människor i nöd, men den svenska välfärden och landets välbefinnande kommer i första hand. I vårt Sverige förs en ansvarsfull invandringspolitik.”

Den korta texten byggs fram genom ord som ”vår”, ”vårt”, ”gemensam”, ”Sverige”

och ”svensk”. Man kan fråga sig vilka som hör hemma och vilka som exkluderas inom denna ram av ”svenskhets” och ”gemensamhet” och vilka val som kommer att ske genom talet om ”det svenska kulturarvet” och ”landets välbefinnande”.

En liberal mångkulturalism kännetecknas bland annat genom ett tal om alla människors lika värde och om rättigheten till samma villkor oberoende av exempelvis religion, kön, sexuell läggning eller etnicitet. ”Alla människor är lika mycket värda” är en ståndpunkt som således framhålls från denna position. Detta förefaller naturligtvis betydelsefullt och adekvat, men menar kritiker, positionen bidrar inte sällan genom sin betoning av likhet och individuella rättigheter att bortse från strukturella skillnader och olika maktaspekter. Man kan då hamna i vad som ibland brukar benämnas ”färgblindhet”; det vill säga, i all välvilja bortser man från människors olika strukturella villkor konstruerade genom kön, etnicitet, religion, sexualitet och/eller funktionsnedsättning. Därmed faller man ofta tillbaka till en dominerande norm av eurocentrism, vithet och manlighet, menar kritikerna. Ett exempel på ”färgblindhet” är när lärare kanske säger: ”I mitt klassrum är alla barn välkomna. Här finns inga skillnader och jag betraktar alla barn som lika. Jag ser till det enskilda barnet”. Det låter mycket omtänksamt och humanistiskt, men kan bidra till en exkluderande klassrumspraktik, där elever med olikheter och olika bakgrunder inte får det stöd de behöver.

En vänsterliberal mångkulturalism betonar i sin tur olikheter som kultur, genus, etnicitet eller religion. Det vill säga strukturella olikheter observeras och uppmärksammas. ”Å”, säger en del, ”är det inte fantastiskt med indianerna från Peru. Tänk vilket fantastiskt hantverk de gör”. Ja, det är sant, men enligt kritiker kan denna position ofta genom sina yttranden bidra till en exotisering och essentialisering av ”den Andre”. Man bortser helt enkelt från att observera och diskutera viktiga sociala, historiska och politiska makt-

aspekter. När det gäller indianbefolkningen i Peru borde också villkoren för överlevnad; till exempel jordrättigheter och möjligheter till utbildning, tillika utbildning på det egna språket diskuteras, menar kritiker. En vänsterliberal mångkulturalism kan därför hamna i en betoning av "boutique multikulturalism" eller "radical chic" som nämnts ovan.

En kritisk mångkulturalism som en fjärde position kan ses som en radikal utmaning till de ovan nämnda formerna av mångkulturella positioner. Genom en kritisk blick mot konstruktioner av olika maktaspekter och hierarkier avser en kritisk mångkulturalism att åstadkomma analyser och därigenom en förändring av olika former av förtryck och institutionalisering av ojämlika maktrelationer. En kritisk mångkulturalist kritiserar övriga positioner för att ignorera frågor om ekonomiska och sociala rättigheter och om social utsatthet och marginalisering. Även om det köps och äts hur mycket baklava eller kibbeh som helst på olika festivaler, innebär det ingen lösning för de reella problem som möter migranter i form av arbetslöshet, bostadssegregation och segregerade och sämre utrustade utbildningsmiljöer. Dessa problem löses inte genom festivaler eller särskilda kulturella tema-dagar, påpekar kritiska mångkulturalister. En kritisk mångkulturell position strävar mot social rättvisa och ett demokratiskt samhälle.

Utmaningar

Det svenska och europeiska "mångkulturella" samhället är idag ifrågasatt - i alla fall i viss retorik. Det har skapats ett debattklimat och ett ganska högt tonläge om det "mångkulturella" samhällets död. Begreppet "mångkultur" och "mångkulturell" betraktas för närvarande i många sammanhang som utdaterat och associeras ofta till segregation, marginalisering och en misslyckad integrationspolitik. Det ersätts därför alltmer av det mer intetsägande begreppet "mångfald" eller möjligen med "interkulturell" i både nationella och lokala policydokument. Forskning visar dock att det är i stort detsamma som avses - "mångfald" eller "interkulturell" ska alltså göra allt det som "mångkulturell" eftersträvar. Här föreligger således ingen skillnad. Forskning visar också, att den allmänna inställningen till "mångkulturalitet", mångfald eller interkulturalitet inte har minskat bland befolkningen. Svenska folkets inställning till flyktingar och invandrare har generellt blivit allt mer positiv sedan början på 1990-talet. Detta kan bland annat avläsas i mångfaldsbarometern, 2010 liksom i arbeten från SOM-institutet i Göteborg när det gäller Sverige (Demker, 2010).

Avslutningsvis några ord om den starka retoriken mot ett "mångkulturellt" samhälle. Vad betyder den? Denna relativt sett starka

motdiskurs kan menar jag, förstås som nationens svårigheter att hantera och lösa nationella/etniska identiteter i möte med transnationella och alltmer globala identiteter. Nationella och transnationella identiteter "sträcks ut" genom nya medier och mer eller mindre tillfälliga arbeten på olika platser i världen, medan nationen bygger på enkla och stabila etniska medborgarskap. Därtill utmanas välfärdsstaten av globaliseringens allt starkare krafter. Det är här som vissa vill definiera och hålla fram det "svenska" och "svenskhet" i en rädsla att inte höra till och genom nostalgiska blickar bakåt till ett samhälle som inte kommer att komma tillbaka. Kanske måste nationalstaten och en enkel nationalstatsidentitet omformuleras?

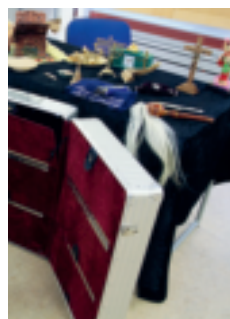
Samtidigt kan vi konstatera att motdiskursen mot ett "mångkulturellt" samhälle under senare år har fått näring av en allt större migration; en migration som för många migranter vanligen leder till år av fattigdom, social utsatthet, bostadssegregation och parallella liv genom en avsaknad av relevant integrationspolitik mot sociala orättvisor. Också västvärldens förda politik i mellanöstern binds samman och får sin konsekvens genom ungdomar som hämtar näring ur radikala islamistiska kretsar. Det är därför mycket angeläget att debattera det "mångkulturella" samhället, särskilt utifrån ett kritiskt mångkulturellt perspektiv. ■

Text: Kerstin von Brömssén

För referenslista till Kerstin von Brömsséns artikel, se:
www.framsidan.net

Ett grepp om begreppen

Studieförbundet Sensus vill lära oss mer om olika religioner. Deras guider tar gärna med sin multireligiösa resväska ut till biblioteket och vänder upp och ner på begreppen och fördomarna.

Läs mer på Framsidan.net

Med fokus på artikel 19

På Flemingsbergs bibliotek är människors rätt till ett språk en av utgångspunkterna i det dagliga arbetet. Genom nära samarbete med skola och barnomsorg hoppas de fyra bibliotekarierna att mångspråkighet ska upplevas som ett naturligt inslag och att biblioteket blir en naturlig mötesplats.

Text och bild: Helén Andersson

– Du måste åka till Flemingsberg, säger kollegan när hon får veta att Framsidan har tema mångfald. Där har de FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och yttrandefriheten uppsatt på väggen på alla språk.

Karin Andréasson är en av fyra bibliotekarier på biblioteket i Flemingsberg och hon vill gärna berätta om deras arbete när jag ringer.

– Vi har en väldigt bra utgångspunkt i vårt arbete, säger hon. Det ska vara ett relevant bibliotek för våra besökare där vi utgår från mänskliga rättigheter, barnkonvention och språklagstiftning. Alla har rätt till ett språk. Men kom hit så får du se själv, uppmanar hon.

Flempan

Jag kommer med pendeltåget från Stockholm och kliver av vid Flemingsbergs station i Huddinge kommun. Det enda jag vet om Flemingsberg är att det i folkmun kallas för Flempan och att området på 70-talet var en stökig förort i miljonprogrammet. Från pendeltågstationen går promenaden genom det supermoderna Campus Södertörns högskola och kontrasten blir stor när jag på andra sidan trafikleden ser de typiska höghusen i olika färger skapade av konstnären Gert Marcus. Här, bara ett stenkast från högskolans moderna miljö, ligger Flemings-

FN:s deklaration artikel 19 hänger på väggen som en ständig påminnelse om bibliotekets rättighetsperspektiv.

– Språk och litteratur är något alla människor har rätt till, säger enhetschef Karin Andréasson.

bergs folkbibliotek. Mitt emot kyrkan, mitt i centrum och mitt i bostadsområdet.

– Vårt läge är så himla bra, hälsar Karin mig välkommen. Vi finns mitt i lokalsamhället och barnen kan utan att akta sig för trafiken komma hit själva.

Artikel 19

Biblioteket ligger inklämt mellan skola och fritidsgård och man har en bra överblick över lokalen när man kommer innanför dörren där Gert Marcus färgkomposition utifrån området har lyfts in och ger färg åt bokhyllor och konstverk.

– Egentligen önskar vi oss ett större bibliotek, men när vi renoverade 2002 gjordes i princip allt om, berättar Karin. Vi har ett unikt samarbete med en arkitektfirma, SkeppstedtDrotz, vars arkitekter vi har haft många givande diskussioner med där vi på allvar funderat över vad ett lokalt bibliotek är. Samarbetet fortgår och utvecklas allteftersom biblioteket utvecklas och förändras. Det är arkitekterna som står för det estetiska utförandet och de som fick idén till språkväggen där vi lyfter fram det vi tycker är allra viktigast här på biblioteket, nämligen yttrandefriheten.

Den omtalade väggen finns i ett öppet rum till höger innanför entrén. Väggen består av ett rutsystem där artikel 19 i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och yttrandefrihet är i fokus. Varje ruta innehåller artikeln på olika språk och väggen är både ett estetiskt uttryck och något som ger anledning till diskussioner.

– Det är en påminnelse för alla och en hyllning till både språken och till yttrandefriheten, säger Karin. Det är också i det här rummet vi samlar våra skolklasser och väggen har ofta gett anledning till bra diskussioner. Dessutom blir barn glada när de känner igen sitt eget språk.

Attityd

Att arbeta med barn är ett arbete som biblioteket prioriterar och tre av de fyra bibliotekarierna är barnbibliotekarier. De tre har fördelat arbetet åldersmässigt, men något alla jobbar med är de så kallade mottagningsklasserna.

– Vi har ett nära samarbete med skolorna i området och den skola som ligger närmast har många mottagningsklasser där nyanlända barn hamnar. Mottagningsklasserna kommer ofta hit och det är en prioriterad verksamhet, berättar Elisabeth Möllersten, en av de tre barnbibliotekarierna.

Bibliotekets barnavdelning innehåller ungefär 15 av de vanligaste språken i området. Dessutom försöker man hela tiden komplettera och köpa nytt allt eftersom nya språk

Tre av de fyra bibliotekarierna på biblioteket i Flemingsberg är barnbibliotekarier och barn och samarbete med skola och barnomsorg är prioriterad verksamhet.

– Men vi försöker ha sådant som föräldrarna blir stimulerade av också, avslöjar Karin Andréasson. Från vänster: enhetschef Karin Andréasson, barnbibliotekarierna Anngelica Sjölin, Elisabeth Möllersten och Julia Karlsson.

tillkommer. Elisabeth poängterar hur viktigt det är att just nyanlända barn hittar en bok på sitt språk.

– Det handlar om vår attityd, menar hon. Tänk dig att det är första dagen i skolan och du kommer till biblioteket utan att kunna ett ord vare sig svenska eller engelska. Men här på biblioteket får du en bok i din hand på ditt eget språk. Då visar vi att ditt språk är lika viktigt som något annat och vi tror att det är en betydelsefull början för barnet. Vi kan inte ha en jätteavdelning med alla språk, men vi har några böcker som en inledning och det är en avdelning som automatiskt byggs ut hela tiden.

Många barnbokstitlar köps alltid in på flera språk samtidigt och alla språktitlarna skyltas tillsammans. Dels för att barnen ska kunna läsa samma bok samtidigt, och dels för att tydligt visa att det är ett bibliotek med många språk. Den senaste tiden har biblioteket sett nya behov gällande barnlitteratur.

– Är man barn och bor i Sverige, ja då tittar man till exempel på Bolibompa och då

vill man kanske läsa mer om de mediala figurerna. Så det är vår nästa utmaning, att hitta litteratur om de här figurerna på olika språk, säger Elisabeth. Och så fort ett barn frågar efter böcker vi inte har, försöker vi beställa.

En välbesökt hylla på barnavdelningen är Barnens rättighetshylla. Den finns för ungdomar, för mellanåldern och för de yngre och här finns allt som berör barns rättigheter på olika sätt, broschyrer, faktaböcker, bilderböcker och ungdomsböcker. Karin tror att det är extra viktigt i ett invandrartätt område att lyfta frågan och att inte bara fokusera på det negativa.

– I Sverige vet barn redan på dagis vilka rättigheter de har, men kommer man från en annan kultur vet man inte alltid det. Genom att lyfta det här på biblioteket blir det tydligt. Och intresset är stort och hyllorna är välbesökta.

Bästa språken

År 2006 fick biblioteket i Flemingsberg tillsammans med förskolorna i området pengar

från Statens kulturråd för läsfrämjande insatser. För att betona att det handlade om flerspråkighet fick projektet namnet Bästa språken och projektet hade framförallt tre stora syften; att stärka språk som talas bland barn och familjer i området, att utveckla nya arbetsmetoder och att fördjupa samverkan mellan bibliotek, förskola och familjer. Bland annat arrangerades föräldramöte på biblioteket, en aktivitet man fortsatt med även efter projektet.

– Det är ett unikt tillfälle att tillsammans med pedagoger och föräldrar ha djupare samtal om språk, säger Elisabeth.

För att stärka samverkan kring barnen och få ett gemensamt förhållningssätt, gick också pedagoger och bibliotekspersonal på gemensamma föreläsningar och arrangerade utbildningar för varandra.

– En konkret sak vi lärde oss av förskolepedagogerna var att benämna saker. Att inte bara peka, utan att för varje barn upprepa till exempel varsågod, här har du kvittot. Till alla i kön, ler Elisabeth. Vi lärde oss massor av varandra och av den enkät som avslutade projektet framgår det att föräldrar läser mer för sina barn och besöker biblioteket oftare.

Årets pedagog

Bredvid disken mitt i biblioteket hänger ett inramat diplom. En utmärkelse till Årets pedagoger i Huddinge 2009, pris i grundskoleklassen. Biblioteket och skolan fick tillsammans priset för sitt arbete inom projektet Läskontraktet som startades av en skola i området och är ett samarbete mellan skola, elever, föräldrar och bibliotek. Skolan och föräldrarna fyller i ett läskontrakt där båda åtar sig att hjälpa barnet i deras läsutveckling och det handlar både om att avsätta tid för läsning, att prata om böcker och att besöka biblioteket. Biblioteket arrangerar föräldramöten och ansvarar för boksamtal med eleverna och priset fick man speciellt för sitt engagemang för elever som kommit lite längre, elever som behöver ytterligare stimulans för att inte tröttna. Eleverna får i egna bokgrupper utrymme att diskutera vad man läst eller prata om olika böcker.

– Tanken är att alla ska mötas på sin nivå, berättar Julia Karlsson, barnbibliotekarie och engagerad i projektet. Ofta läggs resurser på de som behöver extra stöd, men de här boksamtalen med elever som behöver en extra utmaning har visat sig stimulera resten av klassen också.

Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle

Biblioteket i Flemingsberg har genom åren deltagit i olika projekt och särskilda satsningar som till exempel storstadssatsningen åren 2000-2005. Storstadssatsningen var ett åtgärdsprogram riktat till Sveriges mest utsatta stadsdelar och målet var bland annat att minska segregationen och förbättra livsvillkoren i socialt utsatta förorter. Biblioteket deltog främst i två projekt där projektet Läsa, skriva, skapa, växa syftade till läs- och språkutveckling och var ett samarbete med skola och förskola, och där projektet Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle var inriktat på att besvara frågan hur man bygger upp ett bibliotek i ett lokalsamhälle med en befolkning från hela världen.

– Storstadssatsningen blev ofta hårt kritiserat, men för oss innebar det läsprojekt som fortsatt och ett bokbestånd så att barn i Flemingsberg alltid har nära till många bra

böcker, menar Karin. Historiskt har Flemingsberg präglats av en nybyggaranda, nära till politiken och raka rör, så att säga. Det har präglat oss på biblioteket också, och vi vill att invånaren ska känna att de ingår i en slags gemenskap när de kommer hit. Att alla är lika mycket värda, att man ingår i ett sammanhang och att man är medborgare i en demokrati.

Biblioteket i Flemingsberg vill vara ett relevant bibliotek i människors vardag och bygger sitt arbete efter ett globalt synsätt. Mångspråkighet ska inte vara något annorlunda, det är något som ska ingå naturligt i verksamheten.

– Här är det en normalitet att det finns många språk i samma familj och det måste vi satsa på, inte minst ekonomiskt, anser Karin. För det är klart att det kostar mer att ha medier på många språk. Nu finns det dessutom en språklagstiftning så vi kan liksom inte komma undan. Och var i världen har man bara ett språk i ett land? ■

FAKTA

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, artikel 19 om yttrandefrihet.

”Envar har rätt till åsiktsfrihet. Denna rätt innefattar frihet för envar att utan ingripanden hysa åsikter och frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar genom varje slags uttrycksmedel och utan hänsyn till gränser.”

Ur Sveriges språklag från 2009, 14 §

”Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och

2. den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.”

Med inspiration av besökarna

När man anlägger en gräsmatta är det en god idé att vänta lite med att göra gångvägar. Det tar ju ett tag innan man vet hur människor väljer att gå. På samma sätt är det med nyöppnade Mötesplats Norrby i Borås. Här finns plats, resurser och personal, men det är besökarnas behov som skapar innehållet, steg för steg.

Text och bild: Tove Eriksson

På lånedisken, som också tjänstgör som medborgarkontor, ligger en stor bok med omslag i vit tovad ull med svarta streck, som på en björkstam. Önskeboken står det på den. Här kan besökarna skriva ner vad de önskar sig till mötesplatsen på Norrby, aktiviteter, böcker, filmer eller kurser. – Alla ska känna sig delaktiga i verksamheten, säger bibliotekarien Elin Bjärehed. Hon bläddrar i boken och pekar på önskemålen som skrivits upp där. Det mesta har gått att ordna.

– Den tidningen har vi köpt in, tovningskurs har vi haft, akvarellmålning fixade vi.... Och här är en hel lista på dvd-filmer som någon vill att vi ska köpa in. Dvd-filmerna är populära och lånas ut mycket.

Ska bli stadsdelsbibliotek

Med tiden är det tänkt att Mötesplats Norrby bibliotek ska bli ett fullfjädrat stadsdelsbibliotek, men än så länge, knappt fyra månader efter öppnandet, finns det plats kvar i hyllorna. Det är en speciell känsla att få vara med och starta ett bibliotek från grunden, berättar Elin entusiastiskt. Det fanns en grundplåt i form av några lådor med utländsk litteratur från stadsbiblioteket i Borås. Sedan gällde det att försöka lista ut vilka andra böcker och medier som platsade.

– Jag tog reda på vilka som bor här i området, vilka språkgrupper och så, och köpte

Projektsamordnare Emma Ragnarsson, kaféansvarig Michelin George och Hanna Sleiman kollar in strumpmodeller över en kopp kaffe. Hanna har just börjat sticka, inspirerad av mötesplatsens stickkafé.

in olika medier. Mycket ordböcker, lexikon, språkkurser och faktaböcker. Men tanken är att de boende ska bestämma, så efterhand har jag pratat med besökarna och frågat vad de vill ha. Det har blivit fler dvd-filmer, utländska tidskrifter och tidningar. Många efterfrågar också böcker på det egna språket. Bibliotekets hyllor är utspridda i lokalen. Den ljusst gröna tidskriftshyllan, placerad i

mitten av lokalen, är det första besökaren ser. I ett hörn samsas filmer och ungdomsböcker med tre datorer, fax och skrivare som besökarna kan använda. Ett par gröna läsfåtöljer ska locka till läsning på plats.

– Tyvärr har besökarna inte riktigt hittat till den här myshörnan än. Vi funderar, testar och möblerar om tills det blir bra, säger Elin.

På andra sidan av lokalen står hyllorna med litteratur på andra språk än svenska, lexikon och ordböcker. Här finns också hylor och väggar reserverade för utställning av konst eller hantverk, gärna från lokala konstnärer eller sådant som besökarna själva tillverkat under mötesplatsens aktiviteter. Just nu hänger där akvarellmålningar från förra veckans prova-på-lektion.

Barnen också välkomna

Tre kvinnor sitter och stickar en bit därifrån, med en korg färgglada garner framför sig på bordet och mötesplatsens välklädda julgran som gnistrande fond. Man hör lugn musik på låg volym och att diskussionen kring bordet handlar om ullens värmande egenskaper i den ovanligt kalla vintern. Barnböckerna är placerade i anslutning till det välbesökta kaféet. Med en bokhylla och en rejäl uppsättning bilderboksbackar som avgränsning skapas en lugn vrå, där förstaklassaren Jennifer Louis sitter vid det lilla bordet och övar på att skriva sitt namn samtidigt som hennes mamma fikar med några vänner.

– Jag vill lära mig, för jag går i skolan. Det är därför, upplyser Jennifer och återgår koncentrerat till sina prydliga blyertsversaler. Bibliotekarien Elin Bjärehed älskar det hon ser hända på mötesplatsen, där böckerna smälter in i den övriga verksamheten.

– Människor kommer hit och fikar, och så är de på biblioteket! Man ser ofta att barnen, när de har fikat klart, går och bläddrar i böcker. En del tror jag aldrig hade kommit till ett bibliotek annars. Då brinner det varmt i mitt bibliotekariehjärta, säger hon. Den främsta målgruppen för mötesplatsens aktiviteter är alla boende på Norrby över 18 år. Men personalen har märkt att det krävs flexibilitet där också.

– Barnen är en indirekt målgrupp. Trivs inte barnen så kommer inte föräldrarna. Så vi har fått tänka om lite. När vi hade julkortspyssel så fick även barnen vara med och på söndagar när vi har söndagsfrukost, så ordnar vi också filmvisning för hela familjen, säger projektledaren Emma Ragnarsson.

Man väljer själv på Mötesplats Norrby om man vill umgås eller kanske bara läsa tidningen i lugn och ro. Nasser Maleki, mötesplatsens aktivitetssamordnare Hamid Shahrabi och Raili Heminki tar del av dagens nyheter.

Kakor och pappershjälp

Det börjar lukta nybakt från kaféet. På disken står väl tilltagna kärleksmums med kokosströssel framdukade och det sitter besökare runt flera av de runda borden, några ensamma, andra i sällskap. Abdi Jalahook,

Ahmed Abdisdial och Burhan Hassan dricker kaffe, småpratar och bläddrar i tidningar, Borås tidning och Somali times.

– Tidigare gick vi till stan och fikade, men nu kommer vi hit. De har goda kakor här. Vi pratar mest fotboll och så brukar vi sitta och tippa, säger Ahmed Abdisdial.

Pulsvärmare, tovade sittunderlag och virkade blommor är lite av det som produceras på mötesplatsens stickcafé. Och ganska mycket prat.

– Man känner sig välkommen, för de som jobbar här är jättetrevliga, tillägger Burhan. Trots att alla i personalen på mötesplatsen har sin specifika kompetens och uppgift, som bibliotekarie, projektledare eller aktivitetssamordnare, så hjälper man till där det behövs. Är det någon besökare som behöver hjälp med att säga upp ett elavtal eller skriva ett cv så hoppar den som har tid in. Den nära kontakten med besökarna är en av sakerna som gör jobbet så roligt, det tycker både Emma Ragnarsson och Elin Bjärehed.

– Det är tacksamt. Har man hjälpt någon så får man ett stort leende nästa gång man ses. Man etablerar en relation och jag tror att det är en trygghet att möta samma personer varje gång man kommer hit, säger Elin.

Läxhjälp för vuxna

En sak som det har visat sig finnas ett stort behov av är läxhjälp. Där gör mötesplatsens så kallade Medspråkare en insats. De är arbetssökande personer som engagerats via Medborgarskolan, för att bjuda in besökarna till träning i att prata svenska under avspända former några eftermiddagar i veckan. Men eftersom så många av de som kom behövde hjälp med läxorna, så avsätter man nu också tid för det.

– Vuxna som just kommit till Sverige och läser SFI eller de som går på Komvux behöver hjälp. Det kan aldrig vara ett barns uppgift att hjälpa sina föräldrar med läxan. Vem ska lära en språket om både barn och föräldrar går i skolan samtidigt och nästan

aldrig träffar svenskar, förutom myndighetspersoner? säger Jaana Holmqvist, som sitter och väntar på dagens deltagare tillsammans med sin kollega Titti Elwing. Båda känner starkt för uppgiften.

– Jag trodde att jag visste vad jag ville men det visste jag inte innan jag blev medspråkare, säger Titti. Vi träffar folk från olika kulturer, lär oss en massa nya saker och förstår bättre varför människor är som de är. Och vi skrattar väldigt mycket! Det handlar mycket om att få deltagarna att våga prata, våga fråga och så vill vi lära dem koder i det svenska samhället. Det är inte alltid så lätt att förstå varför vi svenskar beter oss som vi gör. Det börjar mörkna i iskylan utanför. Folk kommer och går hela tiden, stampar av sig snön i entrén, lånar böcker, frågar efter en film, köper en kopp kaffe, slår sig ner i en soffa och bläddrar i en tidning eller stannar för en pratstund med någon de känner.

– Jag trodde inte att det skulle komma så mycket folk till en början, men ryktet om mötesplatsen har spridit sig och vi får nya besökare varje dag. Det är roligt, för det här stället har sådan potential. Vi har resurser, kompetent och engagerad personal och gott om plats, säger Emma Ragnarsson.

– Det ska vara Norrbybornas mötesplats. Vi vill skapa den efter hur de vill ha det, säger Elin. ■

FAKTA MÖTESPLATS NORRBY

Öppnade 1 september 2010

Målet med verksamheten är bland annat ökad integration och sysselsättning samt förbättrad samhällsservice för de boende på Norrby.

Finansieras gemensamt av Norrby kommun, Kulturkontoret Borås stad och bostadsbolaget AB Bostäder.

Exempel på aktiviteter: gemensam träning i grupp, prova på olika former av pyssel och hantverk, bollsporter, resa till Ullared, stickcafé, simskola, personlig vägledning, juridisk rådgivning, inbjudna gäster och föreläsare.

Sagor på många språk

Barnen på Kastanjevägens förskola i Vänersborg är garanterade godnattsagor på sitt eget modersmål. Tack vare ett samarbete mellan förskola och bibliotek finns det bokpåsar med böcker på barnens olika språk att låna hem. Och vill de lyssna på sagor på andra språk än svenska under dagen, så löser man det också – med föräldrarnas och teknikens hjälp.

Text och bild: Tove Eriksson

Barnbibliotekarien Marie Eriksson har båda händerna fulla av tunga bokkassar när hon försiktigt går från bilen över den sandade parkeringen till Kastanjevägens förskola. Det hörs glada rop från mössklädda barn i neongula västar på gården, men inne i förskolans värme är ljudnivån lägre. En affisch med flaggor och ordet hej på flera språk möter henne i tamburen. Merhaba! Sveiki! och Zdravo! lyder några av hälsningarna. Barnen på avdelningarna Stora röd och Stora blå har sammanlagt tio olika modersmål, och alla språk finns därför också representerade bland böckerna i Marias kassar.

– Jag utgår från vilka nationaliteter som finns på förskolorna varje termin och tar med mig böcker på alla de språken, säger hon.

Bokpåsar för alla

Med blå tassor utanpå skorna bär Marie in böckerna till lärarrummet där förskolläraren Annika Zaar-Nyström möter henne. Med jämna mellanrum åker Marie ut hit och lämnar nya omgångar med barnböcker, och tar samtidigt med sig de lästa tillbaka. Hon plockar böcker från huvudbibliotekets egen barnavdelning, beställer depositioner via regionen eller tar Internationella biblioteket till hjälp för att få en god blandning. Väl på förskolan är det personalen som tar ansvar för

Förskolläraren Annika Zaar-Nyström hänger upp nyss påfyllda bokpåsar, så att föräldrarna ser dem på väg ut. De skriver upp sig i den blå pärmen, och får ha böckerna i en vecka.

böckerna, och två andra förskolor i området lånar i sin tur från Kastanjevägens förskola.

– Vi plockar ner två-tre böcker per språk i de här påsarna, och så får föräldrarna låna dem i en vecka. Ibland är det jättestor åtgång, ibland lite mindre. Det beror på föräldrarna,

säger Annika Zaar-Nyström och visar några tygpåsar i olika mönster med laminerade lappar som anger respektive språk – bosniska, arabiska och somaliska till exempel. Böckerna hänger lätt tillgängliga på väggen vid utgången. Föräldrarna skriver upp sig i

en pärm när de lånar, och stryker sitt namn när de lämnar tillbaka. Annika känner att tjänsten är uppskattad av föräldrarna, och att den gör nytta.

– Det är inte så lätt att gå på biblioteket om man inte kan svenska. Många har inte tillgång till böcker på sitt modersmål på annat sätt. Det här ger alla en möjlighet att läsa för sitt barn, säger Annika.

Saknades böcker på arli

Samarbetet mellan biblioteket och förskolorna kring bokpåsar började för flera år sedan. Vänersborgs kommun gjorde en upptryckning kring arbetet med hemspråk för kommunens barn och anställde bland annat modersmålstränare, som kommer ut i förskolorna och övar barnens modersmål med dem under lättsamma former. Initiativet kom från rektorerna, och syftet var att öka barnens hemspråkkunskaper, inte minst eftersom de har lättare att lära sig svenska om de behärskar sitt modersmål. När man skulle köpa in böcker för ändamålet upptäckte man en vit fläck på utgivningskartan.

I lugnet bakom en skärm kan barnen på avdelningen lyssna på mp3-inspelningar av sagor på olika språk. Inläsningarna har deras föräldrar eller modersmålstränare gjort. Här är det Majda Alisic som tar det lugnt i den sköna fåtöljen en stund.

Noa Laudams har lettiska som modersmål. Hans föräldrar kan låna hem sagor på lettiska, men Noa rotar gärna lite i de bosniska bokpåsarna också.

– En stor invandrargrupp var romer och det visade sig att det inte fanns någon barnlitteratur på den romska dialekten arli utgiven, berättar Marie. Då kom man på att man skulle översätta några svenska barnböcker och fick tillstånd från författarna. En modersmålstränare ställde upp och översatte och läste in. Så skickade man med en skiva med en inläsning av sagan på arli i den svenska boken.

Marie visar en svensk Totte-bok med en skiva på arli instucken i en ficka längst bak. Så föddes ytterligare en idé.

Föräldrar läser in sagor

Man började fråga fler föräldrar och modersmålstränare om de kunde tänka sig att läsa in sagor på sina språk också. På så sätt skulle fler kunna ta del av böckerna, och barnen skulle kunna lyssna på egen hand. Så blev det, och idag gör man regelbundet nya mp3-inspelningar av föräldrar, modersmålstränare och andra när de läser in sagor på olika språk.

– Det är svårt att få folk att ställa upp, många är blyga. Men när det väl är gjort är de ofta stolta och nöjda, säger Frida Sterner, som ansvarar för inspelningarna på Kastanjevägen.

På de båda avdelningarna för större barn, från två och ett halvt till fem år, så finns det mysiga fåtöljer i en lugn vrå, där barnen kan sätta sig med en mp3-spelare och hörlurar och lyssna på sagor på sitt eget modersmål en stund.

– Det är väldigt rogivande och ett bra sätt för dem att träna sitt språk. Vi jobbar också mycket med föräldrasamverkan, och det här är ju verkligen något som gör föräldrarna delaktiga i verksamheten, säger förskolläraren Annika Zaar-Nyström.

Marie Eriksdotter på biblioteket har fått kopior av inläsningarna och har dem nu till utlån på biblioteket.

– Det är bra att det sprids. Inläsningarna lånas ut en hel del, faktiskt. Det är roligt när vi har förskoleklasser på besök på biblioteket och barnen stolt kan säga till sina kompisar: ”den där är det min mamma som läser!”. ■

Bättre förståelse nyckel till läslust

Barnen plockar ivrigt i hyllorna och pratar böcker med varandra. Några sjunker ner med varsin bok i lugnet i läsgrottan. På Ekarängskolans bibliotek i Borås är över 25 hemspråk representerade bland eleverna. Läslusten och bibliotekslånen har ökat rejält efter olika aktiviteter för att förbättra barnens läsförståelse.

Text och bild: Lena M Fredriksson

LilleMor Lindberg är skolbibliotekarie på Ekarängskolan, en skola där det går knappt 300 barn från förskoleklass upp till sjätte klass. Hon har en bakgrund som låg- och mellanstadielärare och brinner för att förmedla läslust till barnen. Då är läsförståelse en förutsättning.

– När jag började här märkte jag att barnen läste, men att många hade svårt att förstå vad de läste, säger hon. Det var stor skillnad mot hur det var på den skola där jag arbetat som lärare och där alla barn hade svenska som modersmål.

Den som bara kan enkelt språk får ingen djupare känsla eller förståelse vid läsning. Därför driver LilleMor aktiviteter som ska stimulera läsförståelsen: läsklubb, högläsning och författarbesök.

Ett krypin för inlevelse

När hon började på skolan för fem år sedan tog hon tillsammans med en kollega initiativ till att bygga en läsgrotta i det rymliga biblioteket. En hörna fick golvet upphöjt och klätt med en äkta matta, ”flygande mattan”. De två väggarna är målade med massor av miljöer från sagoböcker: slott, murar, skogar och sjöar i både ljus och mörk färgskala. Tylldraperier i alla regnbågens färger gör att det går att skärma av hela grottan så att den blir en lugn liten oas.

Ekarängskolans bibliotek har öppet tre timmar om dagen, vissa dagar under skoltid och vissa dagar på eftermiddagen. Det var tidigare ett folkbibliotek och är rymligt och luftigt. Aktiviteten sjuder när barnen letar böcker, tipsar varandra och ber bibliotekarierna om hjälp på jakt efter särskilda böcker.

– Här inne läser jag för grupper av barn och sedan återberättar vi sagan med hjälp av bilder och målningarna på väggarna, säger LilleMor. Då går vi igenom händelserna i sagan, men pratar också mycket om känslor och varför personerna kände eller agerade

som de gjorde. Detta skapar förståelse och inlevelse, och är en grund för läslust.

Samarbetet mellan pedagoger, skolbibliotekarie och olika kulturaktörer fungerar bra på Ekarängskolan. Biblioteket laddar till exempel upp med böcker om de ämnen som

Specialpedagogen Ulla-Britt Lejemark-Olsen, skolbibliotekarien LilleMor Lindberg och bibliotekarien Emma Johansson arbetar på Ekarängskolan i Borås, där många barn har annat hemspråk än svenska. Skolans personal samarbetar för att förbättra barnens läsförståelse och nu har biblioteket stadigt ökande lånesiffror, både bland fack- och skönlitteratur.
– Det är lätt att väcka barns läslust om man gör det på rätt sätt, säger LilleMor Lindberg. De måste förstå det de läser om de ska vilja läsa mer.

finns med i lärarnas planering. Varje år kommer barnboksförfattare och illustratörer till skolan för att prata och skapa med barnen. Man arbetar också med teater och musik, till exempel genom att skriva och uppföra en musikal med alla tredje- och fjärdeklassare.

Stimulera språkutveckling

Skolan och biblioteket jobbar också sedan i höstas i ett läs- och skrivprojekt, där målet är att arbeta fram en egen arbetsmodell för att stimulera barns språkmedvetenhet och språkutveckling.

Boktips från bibliotekspersonalen på Ekarängskolan

Grodanböckerna av Max Velthuis. Bilderböcker med olika teman som till exempel rör känslor och vänskap. Bra från förskoleåldern upp till sjätte klass.

Övergivna värld av Sofia Bergting. Gripande och spännande fantasybok som kan vara en bra grund för prat om känslor.

Barn från klassen Linden 5 rekommenderar:

Allhelgonoffret av Petter Lidbeck

Spåkvinnans lärling av Maud Mangold

Glaspärleresan av Maud Mangold

Den försvunna staden av Jo Salmstom och Peter Bergting

Fröken Europa av Kerstin Gavander

LilleMor arbetar 75 procent som projektledare och bibliotekarie i projektet, som preliminärt pågår till i maj i år. Övrig tid är hon skolbibliotekarie. Emma Johansson vikarierar på biblioteket de timmar LilleMor arbetar i projektet.

– Det är väldigt inspirerande att vara här, för det händer så mycket, säger Emma Johansson. Lånesiffrorna stiger hela tiden och ligger nu på över 2 000 böcker per månad.

LilleMor Lindberg ägnar en del av sina projekt-timmar till att lustläsa tillsammans med små grupper av elever, som lärarna har valt ut.

– Då stannar vi inför varje nytt kapitel och pratar om det som hände i förra kapitlet och varför personerna agerar som de gör. Det är jättebra för barn med annat modersmål än svenska, eftersom vi även här återberättar och kan gå igenom svåra ord eller skeenden. Jag försöker också göra kopplingar till barnens egna känslor, för att fördjupa läsförståelsen.

Fika med föräldrar och barn

Föräldraföreningen, specialpedagogen Ulla-Britt Lejemark-Olsen och LilleMor vill nu starta ett språkkafé på biblioteket, dit barn och föräldrar kan komma. Tanken är att man ska bjuda in familjer från en språkgrupp i taget, och visa barnböcker på både svenska och hemspråket.

– Läsutvecklingen blir bättre om hemspråket utvecklas parallellt med svenskan, säger Ulla-Britt Lejemark-Olsen. Därför vill vi uppmuntra familjerna att läsa på sina egna språk. Vi har också kassar för hemläsning, med barnböcker på både svenska och olika hemspråk.

– Våra projekt finansieras med pengar från kommunen och en viss del av skolans budget, säger LilleMor Lindberg. Det är fantastiskt att få arbeta så här, för det är så givande för alla barn och man får tillbaka så mycket! ■

Bibliotek på lek

Scannern bäddas ner i en dockvagn och bibliotekarien lämnar disken mitt i sitt pass för att äta fruktyoghurt. Flexibiblioteket i Bergsjön är inte riktigt som andra bibliotek. Men så snittar också bibliotekariernas ålder på sådär tre-fyra år.

Text och bild: Tove Eriksson

Efter sagan om Petter och hans getter hoppar getterna ut bland barnen. Den gula geten i förskolläraren Vivi Nordlunds hand hamnar hos Ryan Eghareba och hans mamma Rita Karika.

– Vill du låna?

Fyraåriga Hureyre Hassan upprepar noggrant orden som bibliotekarien Eva Johansson teaterviskar till honom bakom den lilla lånedisken.

– Ja, svarar en liten tjej med flåtor och lämnar över en hög med barnböcker. Eva visar Hureyre hur han ska hålla scannern mot streckkoden på lånekort och böcker. – Blipp-blipp, säger hon och han härmar skrattande. Resten av böckerna klarar han själv, med blipp-blipp och allt.

– Och så kvitto, påminner Eva.

Hureyre river av ett papper från ett litet block och lämnar över till den nöjda låntagaren. Han ger sig snabbt på nästa bokhög med blipp-blippet som ackompanjemang.

Samtal om böcker

Till vardags arbetar Eva Johansson och hennes kollega Denise Gelotte som kulturpedagog respektive barnbibliotekarie inne på Bergsjöns bibliotek, som ligger vägg i vägg med öppna förskolan, eller Flekis som den heter här. Men på tisdagseftermiddagar öppnar de dörren som skiljer lokalerna åt och tar med

sig ett par vagnar fullastade med bilderböcker på olika språk, en gammal dator, scanner, lånekort och kvittoblock – allt som behövs för att bygga upp ett litet lekbibliotek i ett hörn. Eva plockar också ihop några böcker för de vuxnas räkning. Ofta tar Eva med sig lättlästa böcker, men idag blir temat mat och bröd, och hon hoppas att bokframsidor med bilder av krispiga brödskorpor och vackert dekorerade maträtter ska locka till läsning och lån, eller i alla fall till samtal.

– Det viktiga är att få igång en dialog. Dels för att kvinnorna, för det är mest kvin-

Bibliotekets besök på Bergsjöns öppna förskola Flekis är populärt bland Mohsen, Amin, Hureira, Ashley och de andra barnen. Bibliotekarien Denise håller i soga-stunden med Petter och hans fyra getter av Einar Norelius. När den är slut målar barnen egna getter och sedan är det dags för höjdpunkten. Då öppnar barnens alldeles egna Flekisbibliotek en stund.

nor, får tillfälle att öva svenska, dels så att vi kan berätta om biblioteket, om allt de kan hitta här. Har jag med mig kokböcker så kan det leda till att vi pratar om likheter mellan maten i olika länder eller om typiskt svensk mat. Idag tänkte jag till exempel berätta att kladdkakan är Sveriges mest bakade kaka, säger Eva och lägger en kladdkakebok som sista bok i högen hon har i famnen. Träningsdvd:n ”Fit mama” hamnar också på vagnen, som en kontrast till kakböckerna, tillsammans med en tidskriftssamlare full av Vi föräldrar.

Inleder besöket med en saga

Precis som vanligt så inleder Denise dagens besök på Flekis med att läsa en saga. Ett tjugotal barn samlas förväntansfullt framför en liten scen där hon har ställt fram stora dockor ur sagan Petter och hans fyra getter. En liten speldosemelodi lugnar stämningen innan sagan tar vid, och när Denise läser lyssnar barnen, om inte andäktigt och tyst, så intresserat och inlevelsefullt, med vissa avbrott för inlägg. Dagens färgtema fortsätter sedan inne i målarrummet där det målas getter i akryl. Röda förkläden och en gul vaxduk skyddar mot en färgkavalkad som inte bara fastnar på papper utan också på ganska många händer och ansikten, när det hela utvecklas till fingerfärgsmålning på sina håll. Under tiden bygger Denise upp det lilla Flekisbiblioteket ute i det stora rummet. De barn och vuxna som har med sig lånekort kan låna på riktigt, men annars är det låtsaslån som gäller. Allt är i barnhöjd och den

unga mamman Maryam Vardeh Navandi sitter på huk och tittar på bilderböcker ur bokvagnen.

– Jag har lånat här någon gång, säger hon. Den här till exempel, säger hon och håller upp en bok ur Bu och Bä-serien, på persiska.

– Min dotter som är 16 månader är inte så intresserad av att sitta still, men jag övade mig själv. Jag läser inte så bra på persiska.

Leka bibliotek ger biblioteksvana

Med tvättade händer rusar barnen ut till Flekisbiblioteket, och börjar genast plocka med böcker och lånekort. Det här har de gjort för.

– Det är så roligt, för många av dem kommer in till oss på biblioteket sen. Då känner de igen oss och vet precis hur det går till att låna böcker, säger Eva.

Det är ett ovanligt välbemannat bibliotek, Flekisbiblioteket. Inte mindre än fem små bibliotekarier tränger sig snart in bakom disken, vilket innebär att det inte finns någon kvar som vill låna. Eva och Denise ställer upp som låntagare och försöker samtidigt att instruera. Och medla en aning när det utbryter slagsmål om scannern.

– Ni får turas om! Titta här, nu är det Ashley's tur.

Ashely blippblippar glatt en stund, men sen fångar en bilderbok i högen på bordet hennes uppmärksamhet. Hon börjar bläddra, blir stående och glömmer alldeles bort att hon är bibliotekarie.

– Jaha, du läser lite nu istället? säger Eva leende och lämnar över scannern till nästa.

Hureyre tar kommandot i lånedisken och lånar ut böcker och faktiskt även pennor och andra lösa föremål på löpande band en stund. Tills mellanmålsbehovet gör sig påmint.

– Nu ska jag äta yoghurt, säger han, lämnar sin post och går bort till sin mamma Maryam som sitter och fikar med de andra mammorna vid vuxenbordet. Han får en fruktyoghurt och sitter stilla en stund.

Maryam ler åt sonens biblioteksintresse och säger att det är bra. Hon håller själv på att lära sig svenska och lånar nu ofta barnböcker.

– Jag läser för barnen när de ska sova. Och min äldsta flicka börjar skolan i höst, hon måste läsa, läsa, säger hon.

I Flekisbiblioteket råder ”milt kaos” som Eva uttrycker det. Scannern har hamnat i en dockvagn och är på väg bort.

– Den försvinner ibland när vi är här och då är det någon som har bäddat ner den och kör runt med den, säger Eva och suckar roat.

Det är dags att runda av.

– Nu stänger Flekisbiblioteket för idag! ■

Barn skriver för ökad förståelse

+ Läs om tidskriften Made in Backa på Framsidan.net

Internationella biblioteket till er tjänst

Internationella biblioteket är en del av Stockholms stadsbibliotek och biblioteken är grannar mitt i centrala Stockholm. Men Internationella biblioteket fungerar också som en lånecentral för landets alla bibliotek och här kan du få hjälp med det mesta som har med medier på andra språk än svenska att göra.

Text och bild: Helén Andersson

Internationella biblioteket består av två grenar där det ena är det öppna biblioteket för Stockholms invånare, och det andra är lånecentralverksamheten.

– Här på Odengatan i centrala Stockholm har vi funnits sedan år 2000, berättar Anna Gustafsson Chen, kontakt- och PR-bibliotekarie på biblioteket. Alla som befinner sig i Stockholm är förstås välkomna hit och bötaniserar bland våra medier.

Sju plan

Tillsammans med tidnings- och tidsskriftsbiblioteket finns biblioteket på sammanlagt sju plan. De mellersta tre planen är öppna för allmänheten, det översta är arbetsrum för personalen, och de tre nedersta består av lånecentralens verksamhet och magasin.

– Cirka 60 % av vårt bestånd finns i magasin, men totalt kan vi erbjuda 137 språk, eller vi brukar säga 120 för en del är väldigt små, kanske bara två eller tre böcker.

Böckerna på de tre mellersta planen är placerade med någon slags logisk koppling mellan språken. Till exempel finns de europeiska språken på en våning, Mellanöstern, Indien och Afrika på en annan. På Internationella biblioteket hittar man inga böcker på engelska, franska eller tyska. Inte heller böcker på svenska eller övriga nordiska språk.

Anna Gustafsson Chen vill att alla ska ta sig tid och besöka Internationella bibliotekets webbsida. – Det finns väldigt mycket material att använda sig av bara man vet att det finns.

– Däremot köper vi in nästan allt som ges ut om Sverige och vi har en liten hylla med översättningar till svenska, säger Anna och avslöjar att bibliotekets största bestånd består av persisk litteratur, medan det som lånas ut mest är ryska och att den populäraste avdelningen är musikavdelningen med musik från hela världen.

Inköp

Av de 30 personer som arbetar på Internationella biblioteket har mer än hälften en bakgrund i ett annat land. Eftersom det är svårt att köpa böcker på språk man inte behärskar, har man delat upp inköpsansvaret så att personal som kan ett språk ansvarar för inköp på det språket.

– Men sedan blir det ändå 100 språk över, skrattar Anna. Då finns det en inköpsansvarig som har hand om alla de övriga språken.

Inköpen kan gå väldigt olika till och frekvensen kan variera väldigt mycket. Ett språk med stor efterfrågan köps förstås in oftare än ett språk med mindre efterfrågan. En del böcker köps direkt från någon bokhandel i Stockholm med språkprofil, ibland går inköpen via kontakter i ett land eller via ett bibliotek, ibland köper personalen med sig tillbaka från en semesterresa i det gamla hemlandet.

– Det vanligaste inköps sättet är via internet, säger Anna. Det är också det billigaste men lite svårare att organisera betalningsmässigt. Sätten har varierat, just nu har chefen ett Visa-kort vi får låna när det är dags.

Urvalet är en viktig process i inköpen och det kan vara ett problem med att vara ensam inköpsansvarig.

– Det finns ju ingen att diskutera med och man måste lägga mycket tid på inköpsarbetet. Dessutom kan det vara svårt att ha kunskap om allt från bilderböcker till vuxenfakta och ibland får man helt enkelt känna sig fram.

Lånecentral

När Internationella biblioteket flyttade till Odengatan var det också en flytt från att bara ha varit en lånecentral, till den utökade verksamhet det är idag. Då hette det Invandrarlänecentralen och det skickades med automatik ut färdiga bokpaket till landets bibliotek. I dag plockar personal ihop efter de beställningar som kommer. Men beställningar på en del språk får nobben.

– Det finns en överenskommelse med läns- och regionbiblioteken om vilka språk vi ska stå för. Vissa språk, till exempel spanska som är ett vanligt språk, ska biblioteken beställa från sitt eget läns- eller regionbibliotek. Bara om inte det fungerar eller om låntagaren vill ha enstaka titlar, kan man vända sig till oss. Vi blir liksom andrasteget i de större språken. Och självklart skickar vi böcker på språk man inte har eget ansvar för.

Varje dag går det sändningar med hopplockade bokpaket ut till bibliotek runt om i landet och Anna önskar att det blev mer dialog mellan låntagare och bibliotek.

– Vi får ofta beställningar där det står 30 böcker på thailändska, till en kvinna, och vi har ingen aning om vem låntagaren är. Då får vi chansa och ta lite av varje och hoppas att något ska passa. Det bästa vore när det gäller en enskild låntagare att man försöker ta reda på vad han eller hon vill ha och beställa specifika titlar. Katalogen finns ju på nätet.

Från och till kommer önskemål om att Internationella biblioteket ska göra färdiga bokpaket till biblioteken ute i landet. Ett slags grundbestånd av böcker på andra språk än svenska. Något sådant uppdrag har inte Internationella biblioteket och Anna har svårt att se hur det skulle gå till.

– I dag har vi vare sig resurser eller uppdrag. Boklådor för små barn kanske skulle fungera, men för vuxna har jag svårt att se hur det skulle fungera annat än med ordböcker och den typen av basböcker. Men vi vet ju inte hur framtiden ser ut. Kanske kommer vi att jobba mer rådgivande och biblioteken får köpa ännu mer själv. Det beror ju på vad vår finansierare Kungliga biblioteket beslutar.

Den vanligaste beställningen idag består av skönlitteratur, men när Anna tittar på utlånen på Internationella bibliotekets öppna bibliotek lånas det ut minst lika mycket facklitteratur. Också här skulle Anna önska att biblioteken använde katalogen lite mer.

– Man kanske tror att vi bara har skönlitteratur, eller så vet man inte vad man ska beställa för facklitteratur. Försök att ta reda på vad låntagaren är intresserad av och sök i katalogen, uppmanar Anna som i framtiden

hoppas att låntagaren själv ska kunna använda katalogen och välja sina böcker själv.

Webben

Internationella bibliotekets webbsida kan upplevas ganska svårmanövrerad och svårt att hitta på, men om man ger sig tid finns här väldigt mycket gratis hjälp.

– Det finns en sida som heter För personal och här finns en massa råd och tips och här finns alla mallar till broschyrer, affischer, knubbtexter och användbara bibliotekstermer på alla språk. Söker man kontakt med språkansvarig kontaktperson finns alla språk och namn på Stockholms stadsbiblioteks webbplats, berättar Anna och avslöjar att webbplaten håller på att omarbetas och att thailändska språket kommer att läggas till de övriga språken.

– Egentligen är ju Internationella biblioteket ett fantastiskt bibliotek, utbrister Anna. Det finns nog inget annat bibliotek i världen som har så många olika språk och den här typen av service för ett helt land. ■

Glapp mellan vision och verklighet i arbetet med mångspråkig litteratur

Styrdokumentens fint formulerade mål krockar ofta med verkligheten på biblioteksgolvet när det gäller arbetet med mångspråkig litteratur. För att nå förändring krävs nya arbetssätt, omvärldsanalys och ökad fortbildning för personalen. Det är några av slutsatserna i en ny magisteruppsats från BHS om folkbibliotekens arbete med mångspråkiga medier.

– Jag tror att synen på användargruppen är en nyckel. En stor del av befolkningen är idag flerspråkig och det är något som bör värderas högt, säger Johanna Larsson som har skrivit magisteruppsatsen *Det mångspråkiga biblioteket – en studie av folkbibliotekens medieförsörjning på andra språk än svenska*.

I sin uppsats har hon granskat de centrala riktlinjerna för hur folkbiblioteken ska arbeta med medieförsörjningen av mångspråkig litteratur och jämfört dem med hur de faktiskt används i praktiken på läns- och folkbibliotek i Västmanlands och Jönköpings län. Och hon kom fram till att det fanns tydliga skillnader mellan vision och verklighet. Trots att riktlinjerna föreskriver individuellt anpassad service på samma villkor för alla besökare, så ses den mångspråkiga verksamheten på biblioteken fortfarande ofta som en särlösning, en service till en specifik och eftersatt grupp – ”invandrare”.

– Risken med ett sådant synsätt är att användargruppen bemöts som ett kollektiv, snarare än som individer, säger Johanna Larsson.

Hennes undersökning visar exempelvis att biblioteken ganska ensidigt riktar sin

mångspråkiga verksamhet till SFI-grupper och flyktingar, trots att utbudet skulle kunna vara lika relevant för en person som är född i Sverige och talar flera språk, en utländsk student eller en gästarbetande läkare.

– Med en sådan snäv syn på användargruppen finns också en stor risk att man går miste om många som skulle kunna vara intresserade av den mångspråkiga verksamheten, fortsätter Johanna.

Svårt föra djuplodande referenssamtal

Uppsatsens resultat visar att anledningen till att vision och verklighet krockar varierar, men att det ofta handlar om hinder som språkförbistring, kunskapsluckor gällande litteratur på andra språk och inköpskanaler, tidsbrist och pressad budget.

En central diskussion i visioner och styrdokument handlar om en förskjutning från en traditionell depositionsverksamhet till en mer individanpassad service och enstaka lån för att kvalitetshöja den mångspråkiga servicen. Men undersökningen visar att många kommunbibliotek önskar behålla depositionsverksamheten. Att ha depositioner från länsbibliotek eller Internationella biblioteket i hyllan som besökaren själv kan titta på känns som en trygghet, även om det kan innebära att man missar den enskilde individens önskemål och behov.

– Jag har själv arbetat ute på golvet, så jag vet hur det kan se ut. Man kämpar mot klockan och med dagliga bestyr, och då är det kanske inte så lätt att föra djuplodande referenssamtal med en person som inte kan ett ord svenska. Det är helt enkelt lättare att hänvisa personen till en befintlig hylla, säger Johanna Larsson.

Hennes undersökning pekar också på ett lågt användande av exempelvis Internationella bibliotekets mångspråkiga webbtjänst.

Johanna Larsson har skrivit en magisteruppsats om folkbibliotekens medieförsörjning på andra språk än svenska. Foto: Zakarias Wallin.

– Det är synd, för deras mångspråkiga portal, resurser och kunskaper om exempelvis inköpskanaler och mångspråkig litteratur är på många sätt exceptionell. Man borde använda sig mer av dessa resurser på kommunbiblioteksnivå. Det ena behöver inte utesluta det andra – man kan fortfarande ha depositioner, men kan kanske se dem mer som en ingång till ett referenssamtal som leder till att användaren får en möjlighet att uttrycka ett eget önskemål.

Johanna Larsson säger att hon sett i sin undersökning att problemen med arbetet kring mångspråkig litteratur på biblioteken har varit i stort sett desamma sedan åttiotalet. För att få till en verklig förändring verkar det alltså inte räcka med fina formuleringar i lagtext och riktlinjer.

Det behövs omvärldsbevakning, gedigna kunskaper om användargrupperna och tid för personalen att arbeta med de här frågorna.

– Man kan prata ihjäl sig, men någonstans måste man fråga sig vad man har för mål och visioner och ta tag i dem på allvar, och på nya sätt, säger Johanna Larsson. ■

Text: Tove Eriksson

Litteratur från hela världen

Ann-Christine Brunnström på Göteborgs stadsbibliotek har letat efter litteratur på andra språk än svenska i fem år. Med tiden har hon lärt sig viken typ av litteratur som fungerar i olika grupper och hon ser tydliga mönster som går igen mellan språken.

– Folk är lika över hela jorden, konstaterar hon.

Text och bild: Helén Andersson

Hon är medveten om att det kan låta provocerande, men störst efterfrågan på biblioteken har romantiska romaner för kvinnor.

– Äldre kvinnor från Bosnien, unga flickor från Kina och kvinnor från Sverige, vi läser alla samma slags böcker.

Och om relationsromanerna efterfrågas av kvinnor så läser män över hela världen om politik och modern historia.

– Många kommer från länder med diktaurer och är intresserade av att veta vad som utspelar sig i maktens korridorer. Till exempel hur det var att vara Saddams betjänt.

Förankring

År 2005 gjorde Ann-Christine en undersökning i Göteborg för att undersöka vad biblioteken gör som är bra för besökaren med utländsk härkomst. Hon använde sig av blandade fokusgrupper som fick svara på frågor och diskutera.

– Vi fick veta mycket vi inte kände till tidigare och det roliga var att det var mycket gemensamt med vad en tidigare liknande dansk undersökning hade kommit fram till. Till och med på detaljnivå ibland, som en bosnier som önskade sig ett medicinskt lexikon, minns hon.

Ett tydligt mönster i båda undersökningarna handlade om att valet av vad man läser i det nya landet handlar om vilken förankring

Ann-Christine Brunnström är övertygad om att biblioteket kan skapa efterfrågan på böcker genom att köpa egen litteratur på andra språk och ställa dem i hyllan. Hon har tre råd till andra bibliotekariär när det gäller utländsk litteratur.

– Det lönar sig att köpa själv, köp mer litteratur för kvinnor och ligg lite före gällande den nya invandringen från Europa.

man har. Flyktingar har ett större behov av fackböcker medan de som har bättre förankring, till exempel kvinnor från Thailand, läser mest romaner.

– Flyktingar har ofta mist sina vanliga vägar till kunskap och det finns en stor efterfrågan på vardagslivets handböcker som till exempel om barnuppföstran, medicin och

graviditet. En av de populäraste är körkortsboken, ler Ann-Christine.

Ann-Christine berättar om en artikel hon läst i DN som refererade till en världsomspännande studie av människors värderingar i olika länder, och där Sverige rankades som världens modernaste land.

– Artikeln påverkade mig och det blev så tydligt varför det kan uppstå motsättningar mellan människor. Det handlar om att mer traditionella värderingar ska möta de moderna med till exempel vår syn på barnuppfostran och på kvinnans roll i samhället. I den danska undersökningen kom det till exempel fram att det finns en stor efterfrågan på västerländsk barnpsykologi, så det är verkligen något att tänka på när man köper in litteratur.

Nya tider

Det senaste året har Ann-Christine sett en förändring av utlånen. Antalet flyktingar har minskat medan arbetskraftinvandringen från Europa har ökat. Framförallt är det polska som ökar, men det finns efterfrågan på alla Europas språk. Fortfarande är persiska det språk som dominerar och därefter ryska, thailändska, finska, spanska och kinesiska.

Många behöver läsa på det egna språket livet ut, andra vill ha det för att koppla av. I dag handlar det om språk och inte om var folk kommer ifrån och många har flera språk och läser olika saker på olika språk.

En helt annan grupp låntagare är svenskar som läser böcker på andra språk.

– Ibland får man tänka dubbelt och köpa lättlästa böcker till svenskarna, säger Ann-Christine leende.

Det är självklart för Ann-Christine att ta hänsyn till vad som efterfrågas när hon gör inköp och strunta i att många tror att det då bara blir ”skräp”.

– Man måste ha högre tankar om människor än så, säger hon. Men budgeten sätter egna gränser och det gäller att tänka både en och två gånger och kanske undvika ny lyrik och debutanter alltför ofta. Människor lånar gärna författare de känner till, nobelpristagare såväl som internationella bästsäljare.

På andra ställen i Sverige finns pyramidmodellen att rätta sig efter vid inköp av utländsk litteratur. Alltså att det mest lånade köps det ännu fler titlar av.

– Men, säger Ann-Christine, det är en modell som gynnar oss moderna svenskar och här får man tänka på det här med våra värderingar. Människor som lämnat sitt

hemland blickar gärna bakåt och läser det egna landets klassiker, men också litteratur som orienterar i det nya landets kultursfär. Det är också vanligt att man dras till västerländska klassiker som Austen och Nietzsche.

Att kvinnor läser mycket relationsromaner har, enligt Ann-Christine, alltid behandlats styvmoderligt av biblioteken och det har inte funnits mycket att välja bland. Och eftersom det dessutom av tradition oftast är män som säljer böcker till biblioteken har det påverkat utbudet till männens fördel.

– Nu är inställningen till så kallade damromaner annorlunda, men det släpar fortfarande efter när det gäller den utländska litteraturen.

Persiska har länge varit det största språket i Göteborg och tidigare köptes det mesta in med manlig inriktning. Ann-Christines uppdrag är att köpa böcker som används och sedan man började köpa relationsromaner på persiska har lånen ökat dramatiskt.

– Det är fascinerande, säger Ann-Christine, finns det böcker, lånar folk. De flesta reserverar inte eller tittar i kataloger, de tittar i hyllan. Köper man böcker så får man låntagare. Det lönar sig. ■

Botkyrka internationella bibliotek

Det är inte tänkt att Botkyrka internationella bibliotek ska utmana Internationella biblioteket i Stockholm, det är möjligen en lek med ord och en hyllning. Botkyrka internationella bibliotek kommer att bli högst lokalt när det under våren så sakta tar form.

Läs mer om Botkyrkas internationella bibliotek i Hallunda på Framsidan.net

Ordens finmakare

Bile Hashi hittar balansen mellan svenskt och somaliskt

“Farxadeey! Farxad, sow inaan darasno maaha.”

För den oinvidge ser det ut som en obegriplig trollformel ur en dammig bok i en magikers bokhylla. För den som förstår somaliska öppnas dörren till en värld av bilder, poesi och sagor. För romanförfattaren Bile Hashi är språket det självklara för att beskriva det egna och många landsmäns livstema – krig, flykt och exil.

Text och bild: Tove Eriksson

“Lycka! Oh lycka, du är det optimala målet för mig.” Bakom somaliskans många dubbelvokaler döljer sig en palett av blommande och högstämde formuleringar. Här i en diktrad av Bile Hashi, svensk-somalisk författare.

– Somaliskan är ett poetiskt språk, säger han. Dikterna kommer per automatik när man pratar somaliska. Vi använder nästan alltid utdrag ur dikter, liknelser och ordspråk för att beskriva saker. Är du somalier så pratar din mamma poesi med dig.

Vi har slagit oss ner vid ett av de runda borden i tidskriftsavdelningen på Biskopsgårdens bibliotek i Göteborg och lagt ifrån oss ytterkläderna på de lediga stolarna. Bile Hashi pekar på min kameraväska och säger:

– Om jag till exempel skulle säga till dig att var försiktig och inte lämna din väska där, så skulle jag säga på somaliska ungefär: ”Lämna inte din väska där, såsom hyenan lämnar sitt byte”. Om en hyena lämnar sitt byte i naturen så kommer det snart en annan hyena och tar det, förklarar han.

Rik muntlig tradition

Somalierna är till stor del ett nomadfolk, som lever nära naturen och sin boskap. Det har präglat språket, som är fullt av referenser till naturen och djurens värld. På 700-talet kom det arabiska inflytandet att prägla språket, inte minst via religionen. Kolonisationsrerna

Italien och England har sedan lämnat spår i somaliskan i form av en stor mängd låneord. Det somaliska språket är mycket gammalt, men skriftspråket infördes först 1972. Kunskaper och berättelser överfördes tidigare istället via en rik berättartradition.

– Du skulle ha hört min mormor! Hon kunde alla sagor i hela världen och berättade dem med dramatik och spännande röster, säger Bile.

Men precis som många andra somalier, också idag, så var Biles mormor analfabet. Så hon och Bile gjorde en överenskommelse när han var yngre. Han läste tidningen för henne mot att hon berättade långa historier, som han fick bestämma när de skulle vara slut.

– Jag lärde mig mycket på det eftersom hon kunde förklara de svåra orden i tidningen. Och så fick jag höra sagor med lyckliga slut, säger Bile med ett stort leende. I Sverige finns den muntliga traditionen kvar bland de äldre somalierna, berättar Bile, men det är något som håller på att förändras.

– Konkurrenten från bokvärlden är hård. Om man har tur att ha far- och morföräldrar i livet förväntas det att barnet ska få en god saga varje kväll. Bor man däremot endast med sina föräldrar här i Sverige, och de är i 20-40-årsåldern, då är det ofta läsning av en bok som gäller.

40-åriga Bile Hashi arbetar som ekonom inom Göteborgs stad, men är också författare, chefredaktör för nyhetsmagasinet Somali Times och lektor för BTJ. Dessutom är han fembarnsfar.

Skriver på somaliska

Bile, som är nästan jämngammal med det somaliska skriftspråket, son till två akademiker och som dessutom hade ett stort språkintresse redan som barn, kallar sig

själv privilegierad. Det var lättare för honom att ta till sig svenskan när han kom hit som 15-åring, än det är för många av hans landsmän, som varken kan läsa eller skriva. På den tiden fanns det inte introduktionsklasser och Bile minns hur han kämpade för att förstå när han sattes i en vanlig svensk högstadielklass.

– Jag satte post it-lappar på allt hemma – ett kylskåp, en dörr, ett bord. Idag pratar Bile Hashi perfekt svenska, arbetar som ekonom på stadsdelsförvaltningen i Biskopsgården och skriver romaner på fritiden. Men han skriver dem på somaliska.

– Jag har inga problem med att skriva på svenska, men när det gäller att skriva skönlitterärt handlar det inte bara om språket. Man måste liksom känna..., Bile stannar upp och gnuggar med fingrarna i luften. Där mellan fingrarna finns det där lilla extra som skiljer modersmålet från det nya språket. – ...känna orden. Kunna leka med dem.

Bile har skrivit åtta romaner de senaste tio åren. Berättelserna och karaktärerna varierar, men vissa teman återkommer.

– Jag skriver om konflikter, både om moraliska konflikter inom en individ och om konflikterna mellan olika grupper hemma i Somalia. Det handlar också om livet i exil, hur det är att lämna sitt land, det kända, för det nya.

Bile Hashis första bok, ”Janno” som betyder paradiset, kom år 2000. Den handlar om en by, Janno, där allt är bra innan inbördeskriget når dit. En mamma har två söner med två män från olika klaner och de hamnar på varsin sida i konflikten. Boken är den enda av de åtta som utspelar sig enbart i Somalia. De andra sju historierna antingen börjar eller slutar i Sverige. Det är naturligt att det blir så, säger Bile. Han har ju själv levt 15 år av sitt liv där och 25 år här. Dessutom har han jobbat som tolk, bland annat för Migrationsverket, och fick då höra många historier av flyktingar från olika delar av Somalia.

Intresserad av förändringen

Den senaste boken heter ”Sidey noqonba mooyee”. Bile skriver ner titeln i mitt

Hooyo

Mamma på somaliska

block med runda, tydliga bokstäver för att den ska bli rättstavad. Hans böcker finns inte översatta till svenska, men han lägger till den ungefärliga översättningen: ”Inte vet jag slutet” på raden under. Berättelsen börjar i Göteborg, med ett mord på en domare vid Göteborgs tingsrätt. Två somalier blir misstänkta för brottet och man får sedan följa dem tillbaka i tiden, till Somalia, under flykten till Sverige och får förklaringar till vad som hände sedan.

– Jag funderar mycket över vad som krävs för att anpassa sig och hur människan förändras i ett nytt land. Hela ens världsbild förändras ju efter ett tag i ett nytt land. Böckerna säger mycket om mitt liv, säger Bile. Bile känner de flesta med somalisk bakgrund i Göteborg, via jobbet som tolk och genom att han skriver böcker, berättar han. Eftersom han kan svenska och är väl insatt i hur samhället fungerar hjälper han ofta till när det behövs.

– Det är en skyldighet jag har, man har det ansvaret för andra somalier. Vi har stark sammanhållning och behöver man hjälp så vänder man sig till en landsman. För en somalier finns det inget land längre, sedan kriget utbröt. Men det finns somaliska communities, samhällen, överallt i världen, och där håller man ihop. Somalier är väldigt stolta. Inte nationalistiska, men stolta över att vara somalier, säger Bile och demonstrerar vad han menar genom att hålla huvudet högt.

Startade somaliskt nyhetsmagasin

Ett annat sätt att hjälpa sina landsmän att bättre finna sig tillrätta i Sverige är att ge information. Bile Hashi såg tidigt behovet av en somaliskspråkig nyhetskälla i Sverige, och i takt med att invandrargruppen blivit större har behovet ytterligare vuxit. Sedan 2007 dri-

ver han tidningen Somali Times, som kommer ut en gång i månaden.

– Det är ett nyhetsmagasin som bygger på teman. Den främsta tanken med den är att den ska berätta om Sverige för somalier här, säger Bile och visar ett nummer av tidningen som han hittar i bibliotekets tidskriftshylla.

– Vi tar upp och sammanfattar de viktigaste frågorna i Sverige och i Somalia under den senaste månaden, som självmordsbombaren i Stockholm, wikileaks eller valet i Somaliland i somras, men också ekonominyheter och kultur. Fyra journalister i Stockholm och Göteborg skriver i tidningen, som går ut i cirka 3 800 exemplar, mest till bibliotek, mötesplatser och föreningar, men också till privatpersoner.

Vackraste orden

Nu återstår då alltså bara för Bile att börja berätta för svenskarna om Somalia. Han har som mål att en dag skriva en roman om Somalia och somaliernas öde på svenska. Han vill att de infödda svenskarna bättre ska förstå somalierna som lever här. Men än så länge är det somaliskan som är hans skönlitterära språk. Jag frågar vilket han tycker är somaliskans vackraste ord. Han väntar länge, tittar upp i taket och funderar, och säger sedan melodiskt och långsamt, som om han smakade på ordet:

– Hooyo. Hooyo. Det betyder mamma och det är så vackert, sättet man säger det på. Bile berättar hur mycket han beundrade sin mamma, som gick bort 2001, och att huvudpersonen i hans böcker nästan alltid är en kvinna, kanske just därför. Och det vackraste ordet på svenska? Här kommer svaret fortare, liksom studsande och med ett leende.

– Balans! ■

På Framsidan.net kan du läsa mer om Bile Hashi och om det somaliska språket. Där ger Bile också tips på somalisk litteratur.

Det lokal-globala biblioteket – framtidens bibliotek?

Idén om det lokal-globala biblioteket har varit utgångspunkt i projektet Det mångspråkiga biblioteket. 60 deltagare har försökt fylla begreppet med konkret innehåll som man tror ska hjälpa biblioteken att möta framtidens utmaningar. I artikeln reflekterar projektledare Lisbeth Stenberg runt begreppet det lokal-globala biblioteket.

Inom projektet Det mångspråkiga biblioteket har vi inspirerats av pedagoger vid två av projektets partners, Världskulturmuseet och Mångkulturellt Center i Fittja. Vi tror att bibliotek i områden med en mångspråkig och mångkulturell befolkning har unika möjligheter och skulle kunna ta ett speciellt ansvar för att få fler röster att höras i offentligheten. Inom en kurs i något vi kallat kulturpedagogik har vi försökt introducera nya inslag i biblioteksarbetet. Utmaningen är att få till stånd en bred lokal samtidsdokumentation som kan vara en grund för en lokal identitet och dialog.

Ett lokalt hjärta

Människor kan och vill uttrycka sig och synas. Det har vi inte minst idag fått tydliga exempel på i sociala medier där särskilt ungdomar söker chansen att bli sedda och bekräftade. Hur fångar biblioteken upp den kvalitét som finns i närheten, det lokala? Så gott som alla bibliotek över hela landet har en localsamling. Det kan vara allt från en hylla med ett fåtal böcker och ett större antal broschyrer till ett vackert inrett hembygdsrum. Kan vi tänka detta lokala som något mer dynamiskt? Förr var det kanske ortens präst och folkskollärare som var författare till skrifterna i samlingen. Vad skulle hända om biblioteken arbetade mer med sin lo-

kalsamling och sitt samhälles egen identitet med hjälp av flera media? Kan biblioteket då på ett nytt sätt bli en lokal drivkraft? Ett lokalt hjärta? Hur skulle det gå till? I min framtidsvision arbetar biblioteken i en bred samverkan med hela den lokala idéburna sektorn och med stöd av proffs på områden som film, it och berättande. Alla inbjuds aktivt att delta och ge sitt bidrag till den lokala utvecklingen och kulturen.

Möten som inte kan kopieras blir viktiga i framtiden och de mötena sker lokalt och platsens betydelse ökar. Då är det viktigt att det finns alternativ till kommersiella intressen. Vi behöver biblioteken överallt som kulturhus – hus för demokratiska samtal och gränsöverskridande mellan människor och uttrycksformer. I projektet kallar vi biblioteket för en ”möjligheternas mötesplats”. Vi har bytt ut uttrycket en ”interkulturell mötesplats” men underliggande i hela vår strävan har varit att skapa medvetenhet om att det är viktigt vem som möter vem i våra offentliga rum. Genom samverkan kan biblioteket/kulturhuset öppnas för alla. Det gäller att fånga upp alla idéer och bollar! Inte nödvändigtvis springa på alla bollar – det vill säga göra allt själv, som man ofta tenderat inom biblioteksvärlden, utan lämna rum för andra att agera.

Kultur och kulturarv är politik

Antologin Framtiden är nu. Kultursverige 2040, innehåller många tänkvärda framtidsspaningar. Jag vill ta några som utgångspunkt för mina reflektioner kring framtidens lokal-globala bibliotek. Forskaren Tobias Harding skriver i sitt avsnitt om den svenska kulturpolitiken att den mycket litet har befattat sig med det civila samhället. Det var till studieförbunden och inte kulturlivet staten vände sig när man ville stödja amatörkulturen på 70-talet. Idag finns en bred lokal kulturverksamhet inom folkbildningen och så sent som i juli 2010 startade ett nytt studieförbund, Kulturens Bildningsverksamhet, då en rad kulturorganisationer gick samman.

Biblioteken och den lokala kulturens företrädare har enligt min erfarenhet dels haft ett problematiskt förhållande till vad man något nedlåtande kallat amatörism och dels det ideella arbete som sker inom till exempel hembygdsföreningar. Pressade av ett traditionellt kvalitetstänkande som upprätthållits av akademier och intresseorganisationer har det varit svårt att hävda alternativa sätt att värdera konst och kultur. Men idag måste vi, enligt min mening, fråga oss om de pengar som regionen och kommunerna satsar på kultur och bibliotek bidrar till att öka eller minska de klyftor i samhället som

växer? Klyftor som är av olika slag men där en ofta förbisedd skillnad går mellan dem som kan göra sin röst hörd i offentligheten och de som inte kan det. Det handlar då till exempel om vem som är svensk, vad som är svensk kultur. Sverigedemokraternas vilja att slå vakt om och satsa på svenska traditioner och det svenska bör leda till en fördjupad diskussion inom offentligt finansierade institutioner. Vilka bilder av Sverige och det svenska förmedlar verksamheten?

I antologin *Framtiden* är nu sätter Kristian Berg "makten över kulturarvskonstruktionen" i fokus för två kontrasterande framtidsbilder. Han pekar på att det finns en stor klyfta mellan ideella och professionella krafter. Det behövs samarbete på ett annat sätt än idag – då kanske en successiv demokratisering av kulturarven kan ske. Det är avgörande för om kulturarven ska få "en medborgarnas legitimitet". Kristian Bergs hotbild är ett mörkt scenario av allas kamp mot alla där olika grupper strider för sitt berättigande och sin identitet. Kulturarv används då i rasistiska eller chauvinistiska sammanhang.

Det har alltid stått strid om vad som ska räknas som vårt specifikt svenska kulturarv. Det är inte alltid tydligt i en traditionell historieskrivning. Där försöker historiens vinnare göra sin beskrivning allenarådande. Men det handlar alltid om vem som har makt att värdera och vem som har tolkningsföreträde. Frågan för framtiden är om biblioteken kan bli en plats där fler får höja sina röster och får utrymme att göra avtryck och påverka?

Inom Det mångspråkiga biblioteket har vi försökt hitta metoder för att lyfta fram och bekräfta fler identiteter än de som dominerat historieskrivningen hittills. Inspiration har vi bland annat hämtat i Fisksätra i Nacka kommun. Biblioteket där har börjat bygga upp ett lokalt arkiv/museum. Den mångspråkiga och mångkulturella befolkningen i området uppmuntras att bidra med sina berättelser som bland annat videofilmas.

I Vara kommun har Kautar Jaballah om-satt idéerna genom att i anslutning till ett an-

Foto: Alex Jaballah

nat pågående projekt, "Vara Ambassadör", göra en film där människor som bor i Vara berättar sin historia *Har du rötter i dina fötter?* – Livshistorier från Vara kommun. Berättelser från människor som bott på platsen i generationer blandas med personer och familjer som nyligen kommit till Vara från andra delar av världen.

I Södra Ryd i Skövde inspirerades barnbibliotekarien av ett projekt vår kursledare Lotten Zetterström genomfört. Barn försågs med en kamera och fick fotografera platser i sitt bostadsområde där de kände sig glada och trygga, sina "smultronställen" men också platser där de kände sig rädda eller osäkra, sina "tistlar". Bilderna och barnens kommentarer blev ett häfte och en utställning som sedan föräldrar och bostadsbolaget kunde ha som utgångspunkt för ett arbete med miljön.

FAKTA

Antologin *Framtiden* är nu. Kultursverige 2040 utkom i slutet av 2010 och har tillkommit inom ramen för ett arbete inom Swecult. Redaktörerna Tobias Nielsén och Sven Nilsson har inbjudit forskare, journalister och experter att ge sin syn på hur kulturen kan se ut om trettio år.

Det mångspråkiga biblioteket – utveckling av interkulturella mötesplatser är ett projekt med stöd från Europeiska Socialfonden och pågår 2009-2011. Projektägare är Kultur i Väst och Lisbeth Stenberg är i samverkan med Ingrid Atlestam projektledare. Syftet är bland annat att få fler att inse bibliotekens roll och möjligheter vad gäller integration.

Vad är kvalitét i framtidens bibliotek?

Flera skribenter i *Framtiden* är nu anser att det globala och det lokala kulturperspektivet kommer att få ökad betydelse. Anders Rydell ser framför sig hur en internationell, superkommersiell "mastodontkultur" och en lokal amatörcultur blomstrar i framtiden. Båda är ett resultat av digitaliseringen och tendensen är att en mellannivå där "medelklasskulturen" finns kommer att förlora i betydelse. Det handlar om den borgerliga 1800-talskulturens sönderfall, det som definierats som "kvalitativ kultur" – eller "fin-kultur". Rydell anser att "kvalitetsbegreppet är problematiskt för en progressiv kulturpolitik, eftersom den låser kulturstöden till medelklasskulturen" som han tror, trots stöd, år 2040 kommer att vara "förpassad till avdelningen för fornminnesvård".

Ytterligare perspektiv på kvalitetsdiskussionen ger genusvetare Vanja Hermele när hon i antologin skriver att "Det är utslaget av kvalitetsdiskussionen som bestämmer hur framtidens kultur ska se ut". Hon pekar på att det spelades mer dramatik av kvinnor i slutet av 1800-talet än i början av 2000-talet. Det är en paradox att trots uttalade jämställdhetsmål så dominerar män och manliga perspektiv kultursektorn. Orsaken till missförhållandet ser hon som att kvalitetsargument används för att välja bort kvinnor som sedan generellt anses sämre än män. Det som hindrar är en konstruerad motsättning mellan konstnärlig kvalitét och rättvisa. Jäm-

ställdhet anses begränsa konsten men, skriver Hermele, ”konsten idag är begränsad, likriktad och alltför präglad av en vit, manlig och borgerlig kvalitetsnorm”.

Folkbiblioteken satsade länge på kvalitet i sina inköp av skönlitteratur. Inte riktigt så att litteraturprofessorer som Lars Lönnroth var nöjda – men ändå. Nu finns det bibliotek som köper på efterfrågan och satsar på storsäljare. Är det hållbart? Att hålla fast vid ett odemokratiskt kvalitetsbegrepp och ägna krafter åt att sprida förlegade värderingar verkar lika ohållbart. Lösningen som jag ser det är att biblioteken medvetet satsar sina

pedagogiska resurser på att i bred samverkan skapa en lokal kulturverksamhet där många nya röster har utrymme att höras. Då skulle biblioteken kunna bli centrala aktörer i ett arbete med ett kulturliv där demokrati och delaktighet är den sökta kvaliteten.

Kan bibliotek göra skillnad?

Biblioteket ingår i nätverk som öppnar vägar ut till världen, till den information och kunskap som finns att hämta där. Det är en styrka och kvalitén i de tjänsterna måste utvecklas för att matcha en yngre generations nätkunskaper och nätutnyttjande. Det gör

biblioteken tillsammans och här vill vi inom projektet se en ökad satsning på det globala – fler språk och kunskap om andra länder och kulturer.

Det lokala biblioteket finns här och nu och det finns ännu bibliotek på de flesta orter. Den oslagbara styrkepositionen måste också utvecklas. Då handlar det om att odla en egen profil. Att alla folkbibliotek i vissa avseenden ska vara lika har varit en värdering som jag tror osynligt har fått styra mycket av verksamheten. Om man vill utveckla sitt unika lokala värde har biblioteken en verksamhet man kan utgå ifrån – sina egna lokalsamlingar. ■

Text: Lisbeth Stenberg

Kumba vill göra barn delaktiga på riktigt

Ett kulturrum för barn är platsen för det nya forskningsprojektet Kumba i Borås. Med 900 000 kronor i bagaget hoppas forskarna kunna hitta bra metoder för barns delaktighet i kulturskapande.

Forskarna Frances Hultgren och Amira Sofie Sandin på BHS i Borås samt Barbro Johansson, på Centrum för Konsumtionsvetenskap, Handelshögskolan i Göteborg, har fått 900 000 kronor från Svea Bredals Fond för att genomföra ett forskningsprojekt om barns delaktighet i kulturen. Projektet kallas Kumba, som står för Kultur med Barn.

Målet med Kumba är att ta fram metoder som skapar möjligheter för barn att vara delaktiga i att utforma kulturverksamhet.

– Det talas mycket om vikten av barns delaktighet i kulturen i styrdokument, men

i praktiken saknar vi metoder för hur vi kan göra barn delaktiga. Barn inbjuds ofta till att delta i referensgrupper som kanske inte alltid påverkar verksamheten så mycket. Man kan kalla det deltagande på ikon-nivå. Vi vill utveckla metoder som ger fortsättningar för att barnen kan vara delaktiga på riktigt, säger Frances Hultgren.

Hon och hennes två medforskare kommer att följa utvecklingen av verksamhet i ett kulturrum för barn i de lokaler där Borås stadsbibliotek huserar under ombyggnaden

av Kulturhuset i Borås. Verksamheten, som riktar sig till barn upp till elva år, ska utvecklas i samverkan mellan bibliotek, musei- och konstpedagoger, anhöriga samt barnen själva. När sedan stadsbiblioteket flyttar in i sina renoverade lokaler, är tanken att även där att bygga upp ett särskilt kulturrum för barn, och då hoppas man ha med sig erfarenheter från det tillfälliga rummet.

Frances Hultgren och hennes kollegor räknar med att kunna driva projektet i cirka tre år med hjälp av de 900 000 kronor man har fått.

– Det ska bli jättekul, och vi hoppas att projektet innebär en kick för personalen också, säger hon. ■

Text: Tove Eriksson

Goda råd från golvet

Uppfinn inte hjulet på nytt, utan samarbeta och dela de kunskaper som sedan länge finns kring arbete med mångspråkiga bibliotek. Det rekommenderar Ingrid Atlestam, före detta bibliotekschef med lång erfarenhet av arbete i flerspråkiga områden och en av projektledarna för projektet "Det mångspråkiga biblioteket".

Biblioteksservice för dem som har annat modersmål än svenska fanns i liten omfattning redan på 50-talet och fick sitt genombrott under det expansiva 70-talet, först för dem som kom som arbetskraft och sedan även för flyktingar.

Genom nordiskt samarbete tillkom 1983 handboken "Kitab: kulturell identitet tryggad av biblioteket", delvis fortfarande mycket användbar. Kraven på och behovet av samordning vad gäller medieförsörjning ledde till inrättandet av invandrarlänecentralen tidigt 90-tal, vilken sedan utvecklats till Internationella biblioteket. I bibliotekslagen, 1997, fastslås att invandrare är en av de grupper biblioteken ska prioritera. En lägesbeskrivning och många goda exempel finns i boken "Biblioteket mitt i världen", BTJ 1998.

Sedan dess blir språken som talas i landet allt fler medan bibliotekens resurser minskar. Det engagemang och den kunskap som behövs för att skapa bra mångspråkiga bibliotek prioriteras ofta inte längre. Retorik saknas inte, men få bibliotek bygger upp bestånd på arabiska, persiska, kinesiska och ryska på bekostnad av utlåningsbefrämjande inköp som deckare, cd och film. Eller ännu hellre lyckas få beslutsfattare att inse att ett bibliotek som verkligen är för alla kostar mer än ett för majoriteten.

Bibliotekens uppdrag sedan hundra år är att överbrygga informations- och kunskapsklyftor i syfte att ge alla chansen att på lika villkor delta i det demokratiska samhället. Bibliotek är en av grundbultarna i ett samhälle där alla ska kunna tillvarata sina rättigheter och uppfylla sina skyldigheter, det vill säga vara integrerade. I integrationsdebatten talas det om att skapa arenor för möten över kultur och språkgränser. Biblioteken kan vara sådana mötesplatser om de ges resurser och krav ställs på att de utvecklas så att de fyller sin roll i ett samhälle som bejakar mångfalden.

Ingen "invandrarverksamhet"

Att ge inspiration och kompetens att ta sig an denna utmaning har varit syftet med projektet "Det mångspråkiga biblioteket", ett tvåårigt kompetensutvecklingsprojekt som drivits av Kultur i Väst med stöd från Europeiska socialfonden och just har avslutats. Det handlar om att skapa insikt om att Sverige förändrats, att anpassa biblioteket till en ny verklighet, inte att någon ska bedriva något slags "invandrarverksamhet" vid sidan om den ordinarie.

Det allra viktigaste för alla bibliotek, mediabeståndet, har tyvärr inte kunnat vara i fokus under projektet trots önskemål där-

om. Detta är den hetaste frågan för kommunerna och regionen att ta tag i. En gemensam plan och ansvarsfördelning, vad gäller såväl de egna bestånden som ett effektivt depåsystem, måste skapas snarast. Det handlar inte bara om att köpa, utan hur mycket, vad, varför och hur.

Det pågår en debatt om bibliotekens marknadsanpassning, entreprenad och om vikten av biblioteket som fysisk plats. Detta sista är, som jag ser det viktigaste, då det gäller att utveckla det mångspråkiga biblioteket. Biblioteket är i första hand, speciellt för den som har svårt att göra sig förstådd, vad som finns här och nu, inte vad bibliotekarien kan hitta i katalogen.

Bibliotekets tillgängliggörande av IT-tekniken och då framförallt internet ger enorma möjligheter för den som söker nyheter, kontakter och kultur globalt. Jämsides med utvecklandet av det mångspråkiga biblioteket är överbyggandet av digitala klyftor folkbibliotekens största utmaning och ödesfråga. Det räcker inte med apparater utan vi måste framförallt erbjuda hjälp och handledning i biblioteket.

Under mina 30 år som bibliotekschef i Kortedala-området, en mångspråkig stadsdel i nordöstra Göteborg har vi försökt att utveckla verksamheten så att den är relevant för alla i stadsdelen utifrån en målsättning

som så bra sammanfattas i titeln på Ann-Christine Brunnströms kartläggning av invandrarers biblioteksanvändning, ”Mer nytta än nöje”. En del av de erfarenheter vi samlat på oss i Kortedala genom verksamheter som datakurser, språkcafeer och mångspråkiga sagostunder, har redovisats inom projektet.

Det finns en tendens bland bibliotekspersonal att inte utnyttja sin informationskom-

petens, att inte ta del av forskning, rapporter och andras erfarenheter, att inte dokumentera, utan ständigt försöka uppfinna hjulet på nytt. Genom Svensk Biblioteksförerings nystartade nätverk för mångspråkiga bibliotek och den mångspråkiga ningen kan vi bli bättre på att driva utveckling tillsammans, inte bli isolerade entreprenörer. ■

Text: Ingrid Atlestam

Ingrids enkla golvtips

- Bygg upp det lokala mediabeståndet utifrån ”Mer nytta än nöje” och se då även på engelska och franska som ”invandrarsspråk” eftersom det är lässpråk för många från Asien och Afrika.
- Stycka upp avdelning F så att lexikon, språkkurser, ”easyreaders” med mera står på ”sitt” språk, på avdelning F hittas de inte av dem som behöver!
- Gör en egen avdelning av Fc med alla underavdelningar plus LL. Resten av F kan också stå där.
- Sortera tidningar och tidskrifter efter språk, inte alfabetiskt eftersom det förutsätter att man vet vilken publikation biblioteket har på språket.
- Detta om utländska barnböcker ska stå ihop med det vuxna på respektive språk eller om de ska vara på barnavdelningen är en evig diskussionsfråga, det finns inget rätt svar, men är det små bestånd är det nog bäst att ha det samlat och vid varje lämpligt tillfälle, klassbesök etc. berätta om detta.
- Prioritera uppsättning av utländska böcker. En vagn eller hylla med återlämnad svensk skönlitteratur är attraktiv att botanisera i, men en samling hopaplock på ett stort antal språk är bara irriterande.
- Organisera ett effektivt depålånesystem, så att besökaren alltid hittar något nytt på sitt språk.
- Gå med i Ningen Mångspråkiga biblioteket!
Ningen Mångspråkiga biblioteket, mangsprak.ning.com innehåller såväl diskussionsgrupper som länkar och litteraturhänvisningar inom det aktuella området. Den kommer att vidareutvecklas och växa beroende på tillströmningen av medlemmar och deras engagemang och vilja att dela med sig av läsefrukter och erfarenheter. Ningen är öppen för alla, så det är bara att gå med och bidra till att den mångspråkiga biblioteksverksamheten utvecklas i hela landet.

Det interkulturella samhället lyfts fram i ny kurs på BHS

Till hösten ger Bibliotekshögskolan i Borås en ny valbar kurs på grundnivå – Biblioteket i det interkulturella samhället.

Kursen handlar om hur biblioteken kan arbeta för att möta behoven hos nya användargrupper i vårt samhälle. Studenterna kommer att studera vad det mång- eller interkulturella samhället är och vad det ställer för krav på biblioteket. Begrepp som etnicitet, ålder, genus, kultur och klass är centrala i kursplanen.

– Det är viktigt att peka på hur komplexa och heterogena de olika grupper är, som man ofta pratar om, som ”invandrare”, ”äldre” eller ”ungdomar”. Två personer med olika klassbakgrund och ålder har ju inte samma behov, bara för att de kommer från samma land till exempel, säger Katarina Michnik, en av de kursansvariga.

Kursen vänder sig främst till yrkesverksamma bibliotekarier, men är öppen även för andra intresserade. Under kursens gång varvas teori med mer praktiska moment där studenterna bland annat får granska aktuella exempel på arbete med mångkulturell prägel ute på bibliotek.

– Biblioteken har en viktig demokratisk funktion, och det är viktigt att de som jobbar där kan ge en så bra hjälp som möjligt till dem som kommer dit. För att kunna göra det behöver de kunskaper om vilka skilda och mångsidiga behov som finns i användargrupperna, behov som också förändras över tid, säger Katarina Michnik.

Det finns 30 platser till kursen som går på distans, halvfart och omfattar 7,5 högskolepoäng. ■

Text: Tove Eriksson

En spark där bak

Erfarenheter från ett projekt

År 2009 utsågs Biskopsgårdens bibliotek i Göteborg till svenskt modellbibliotek i EU-projektet Libraries for All – ESME. Projektet pågick fram till september 2010 och vid bokslutet kunde biblioteket bland annat konstatera att projektet fungerat som en vitamininjektion för personalen och att ekonomi har en viss betydelse.

Text och bild: Helén Andersson

Runt bordet i det julpyntade personalrummet sitter bibliotekarierna Elisabeth Setterborg och AnnaCarin Elf samt Behrouz Assadi. Behrouz är med i den referensgrupp som ganska snart blev projektets, och bibliotekets, kärna och samarbetspartner.

– Vår viktigaste uppgift i referensgruppen har varit att bygga en bro mellan bibliotekarierna och invånarna i Biskopsgården, säger Behrouz. När jag var ung var biblioteket en plats man lånade böcker på, nu har jag lärt mig att biblioteket är en jättebra mötesplats med många aktiviteter och vi i referensgruppen uppmuntrar de som inte känner till biblioteket att gå dit. Vi som kommer från andra länder måste lära oss att se på biblioteket på ett nytt sätt helt enkelt.

Referensgruppen

En viktig del i projektet bestod i att bilda en mångkulturell referensgrupp där man blandade bibliotekarierna och boende i området.

– Det var ett av kraven för att vi skulle delta i projektet, minns AnnaCarin. Vi började med att fråga de besökare som är här ofta och vi försökte få med de stora majoritetsspråken. Vi tänkte också på att det skulle vara en jämn fördelning mellan män och kvinnor, att det skulle vara en spridning i åldrar och att de använde biblioteket på olika sätt.

Elisabeth Setterborg, AnnaCarin Elf och Behrouz Assadi är alla överens om att skyltar på olika språk är välkommande och en bra hjälp.

– Uppdraget var att utveckla biblioteket och då kändes det självklart att ta med de boende, fyller Elisabeth i.

Flera av medlemmarna i referensgruppen är aktiva i invandrarorganisationer, närradiokon och andra ideella organisationer där de har tillgång till värdefulla nätverk för att nå nya målgrupper.

– Det viktiga är att det finns personer med olika språk representerade som kan ta

kontakt med andra med samma språk och svara på alla frågor, fastslår Behrouz som också är ansvarig utgivare av närradiokanalen i Biskopsgården där information från biblioteket sprids på 12 olika språk.

Gruppen bestod till en början av åtta personer, den växte till 12 för att nu vara nere i sex personer. Under projektiden har gruppen träffats regelbundet och samarbetet kommer att fortsätta.

– Det har varit värdefulla möten där vi bland annat diskuterat bibliotekets utbud av media, tjänster, aktiviteter och program, säger Elisabeth. Vi hoppas att det genom referensgruppen ska fortsätta komma in förslag på program och hur vi kan fortsätta utveckla och inte tappa fokus.

Aktiviteter

Referensgruppsarbetet har bland annat inneburit att biblioteket mer än fördubblat sitt utbud av aktiviteter och program. Ett lyckat exempel är författarkvällarna som tack vare projektet har utökats.

– Projektet innebar utökad budget vilket i sin tur gjorde att vi kunde förverkliga våra besökares önskningsar. En del av dessa författare hade vi aldrig kunna bjuda in med vår vanliga budget. Nu har vi haft många lyckade arrangemang med författare med annan bakgrund än svensk, etablerade författare som Theodor Kallifatides och Susanna Alakoski, berättar Elisabeth.

Andra lyckade exempel på nya aktiviteter är tvåspråkiga sagostunder i samarbete med förskolor i området, språkcafé och datorkurser på olika språk, filmkvällar med film från olika delar av världen och stickkväll varje onsdag.

– Det roliga är att det till stor del är kvinnor med utländsk bakgrund som kommer till dessa stickkvällar. Kvinnor som inte kan svenska, men sticka, det kan de, konstaterar Elisabeth.

Media

Diskussionerna i referensgruppen har också lett till media köptes in på flera språk och att bokbeståndet utökats. På biblioteket finns media på 23 språk och i bibliotekets café finns tidningar och tidskrifter på tio språk.

FAKTA ESME

EU-projektet Libraries for All – ESME var ett projekt som utvecklade mångspråkiga och interkulturella bibliotek i Europa. Projektet var ett samarbete mellan folkbibliotek och ideella organisationer som arbetar med migrationsfrågor i Sverige, Tjeckien, Tyskland och Österrike. Det tvååriga EU/Grundtvigprojektet pågick fram till september 2010.

Biskopsgårdens bibliotek var svenskt modellbibliotek och Immigrantinstitutet i Borås var svensk projektpartner i projektet.

Projektet har formulerat en svensk handbok som finns att läsa på projektets hemsida www.librariesforall.eu.

Projektet innebar ett tillskott till bibliotekets mediepengar som har visat sig extra värdefulla eftersom man kunnat fräscha upp specifika språkområden och snabbt kunnat tillgodose besökarnas behov.

– Vi uppfattade till exempel att vi hade många nya polska besökare och kunde snabbt uppdatera just den hyllan, ler AnnaCarin. Förut kunde man önska sig saker, men det hände inte så mycket, konstaterar hon. Pengar betyder en hel del.

– Dessutom har vi köpt in flera lexikon på olika språk, språkinlärningsmaterial och lättlästa böcker på svenska, tillägger Elisabeth.

Nya skyltar

Ekonomins betydelse blir också tydlig när vi förflyttar oss från personalrummet ut till biblioteket där en skylt med texten På andra språk än svenska visar vägen till den utländska avdelningen.

– Vi diskuterade om det skulle stå På utländska språk på skylten, men kom fram till att detta var bättre, säger AnnaCarin.

Inne på den utländska avdelningen finns ett alldeles nytt skyltsystem med tydliga, stilrena skyltar på originalspråk som visar var jag hittar böcker på mitt språk.

– Idén med nya skyltar kom från referensgruppen som hade svårt att hitta bland hyllorna, berättar AnnaCarin. Så vi tog helt enkelt en del av projektpengarna och satsade på nya skyltar. Vi fick lägga ner jättemycket arbete på att få skyltarna på originalspråk

med olika alfabet och bokstäver, men det har visat sig vara en helt rätt satsning.

– Det är jättebra, håller Behrouz med. Det hjälper de som inte är så bra på svenska och det är ju ändå böcker på det språket. Den psykologiska effekten är bra. Igenkännandet ger trygghet, konstaterar han.

– Skyltarna visar att vi faktiskt bryr oss och har lagt manken till och ansträngt oss, klargör Elisabeth.

En kick

En oväntad effekt av projektet är bibliotekets status i stadsdelen. Vid förvaltningens möten där tjänstemän, polis, socialchef, präst med flera informerar varandra, har biblioteket uppmärksammats och fått beröm för sitt arbete.

– Det finns ett annat intresse och det känns som att biblioteket har fått en högre dignitet i stadsdelen, säger Elisabeth. Det arbete vi gjort nu hade inte blivit gjort utan en spark i baken av ESME och kanske har vi fått mer råg i ryggen.

Både AnnaCarin och Elisabeth upplever att arbetet inom ESME har fungerat som en vitamininjektion och en kick för all personal.

– Jag tror att de extra pengar vi haft har varit en morot för oss personal, säger AnnaCarin. Förut trampade vi vatten med små medel utan att kunna fullfölja besökarnas önskemål. Nu har besökarna sett att deras förslag har blivit verklighet redan efter några veckor.

– Det har också blivit fler fruktbara samtal på biblioteket, tillägger Elisabeth. Inte bara med referenspersonerna, utan med andra också. Man får mycket gratis när man rör sig ute i biblioteket och pratar med besökarna och projektet har nog gjort oss mer aktiva med att våga ta kontakt.

Behrouz har stått och funderat under vårt samtal.

– Referensgruppen kanske ska byta namn till bibliotekets vänner, föreslår han nu. Men vi kommer förstås fortsätta att jobba som brobyggare mellan boende och bibliotek.

– Vilket bra förslag, utropar AnnaCarin. Det passar utmärkt för förut hälsade vi genom att ta i hand. Nu kramar vi varandra! ■

3 frågor

Gunnar Sahlin Riksbibliotekarie

Hur ser det ideala mångspråkiga biblioteket ut enligt dig?

Det verkliga mångspråkiga biblioteket har litteratur på originalspråket och inte i översättningar. Ett bibliotek med denna inriktning har litteratur inom många språkområden som kan möta användarnas behov av att kunna läsa på sitt eget språk.

Hur arbetar KB konkret idag för att främja mångspråkiga bibliotek?

KB strävar efter att köpa in utländsk litteratur på originalspråket och inte i engelska översättningar. Härvidlag har vi en annan inriktning än flertalet forskningsbibliotek. Vi köper också in svecanalitteratur i stor omfattning. Det omfattar litteratur om Sverige som skrivs på andra språk samt översättningar av svenska författare. Dessutom har KB omfattande utländska samlingar, som är efterfrågade av forskare, studenter och allmänhet.

På vilket sätt påverkar det nya nationella samordningsuppdraget ert arbete för det mångspråkiga biblioteket?

Det nya nationella samordningsuppdraget påverkar i högsta grad vårt arbete med det mångspråkiga biblioteket. Särskilt betydelsefullt härvidlag är att Internationella biblioteket ligger inom vårt nya ansvarsområde.

IB skulle i ännu högre omfattning kunna förmedla kompetens till folkbibliotek och skolbibliotek, t.ex. kring inköpskanaler för litteratur. På önskelistan står också att genomföra en årlig konferens som sätter frågorna i fokus.

Språkkafé i Lysekil

Sedan september förra året arrangerar Lysekils bibliotek varannan vecka ett språkkafé för alla som under otvungna förhållanden vill träna på att prata svenska.

Om du går in på Framsidan.net kan du läsa om när Framsidan besökte kaféet strax före lucia 2010.

Våga klicka!

Viveka Hallberg arbetar som studiebibliotekarie på Hisingens bibliotek i Göteborg. Här har hon byggt upp bibliotekets lärmiljö och arbetat med det livslånga lärandet sedan 2007 och hennes drivkraft är att överbygga den digitala klyftan.

– Det är en demokratifråga och det är bråttom, säger hon.

Text och bild: Helén Andersson

Viveka väntar på mig vid lärmiljön på ett morgonöde bibliotek. Det är bara några dagar kvar till jul och kanske är det förklaringen till ödsligheten.

– I vanliga fall är det fullt vid datorerna så här dags, förklarar hon medan vi tar hissen upp till hennes arbetsrum på andra våningen där vi slår oss ner. Hon ser förvåntansfullt på mig och undrar vad vi ska prata om. Det slår mig då att jag nästan inte vet någonting om Viveka, så jag ber henne att börja med att berätta om sig själv.

– Oj, det var svårt, säger hon och är tyst en lång stund. Ska jag ta det från början? undrar hon.

– Gör det, säger jag.

Slumpen

Hennes engagemang för det livslånga lärandet och för sitt arbete med att utjämna den digitala klyftan visar sig ha en historia och det var slumpen som fick henne intresserad.

– Jag var 35 år när jag kom in på Bibliotekshögskolan och fick ta min son med mig och flytta till Borås. Jag hade tidigare jobbat på universitetet i Göteborg och haft hand om ett litet institutionsbibliotek så det föll sig naturligt att utbilda mig till bibliotekarie.

Viveka blev klar med utbildningen 1989 och familjen blev kvar i Borås. Slumpen gjorde att hon fick olika vikariat där alla var uppsökande på ett eller annat sätt.

– Det var Boken kommer, arbetsplatsbibliotek, äldreboende och häktet. På det här sättet kom jag i kontakt med olika grupper och allt kändes angeläget. Häktet kändes förstås extra viktigt, där kände jag att det fanns en uppgift att fylla, samtidigt som det förstås kunde kännas sorgligt ibland när samma personer återkom. De tyckte det var trevligt att träffa mig igen. Men själv kunde jag ju inte säga det samma, småler hon.

I början av 1990-talet upplevde Sverige en arbetslöshetskras och många fick anledning att se över sin utbildning. Biblioteken upplevde en ökad tillströmning av människor som behövde hjälp och Viveka var med och funderade över hur biblioteken kunde möta detta behov.

– Samtidigt med krisen började också de första datorerna dyka upp på biblioteken, så för min del var det mina första vikariat och 1990-talets kris som gjorde att jag blev engagerad i vuxnas lärande.

Lärmiljö

Efter några år återvänder Viveka och hennes son till Göteborg där hon bland annat kombinerade en halvtid på biblioteket i Tuve med en halvtid på biblioteket i Munkeback. 2007 får hon se en annons om ett ledigt jobb i projektet Vuxna i lärande. Hon sökte jobbet, fick det och började jobba på Hisingens bibliotek.

– Hisingens bibliotek var det femte biblioteket i Göteborg som fick lärmiljö och jag anställdes för att vara med och bygga upp verksamheten, en verksamhet som innebär särskild service för dem som är i behov av stöd och hjälp vid datorn.

Lärmiljön på Hisingens bibliotek ingår numera i den ordinarie verksamheten och Viveka har numera fast anställning på biblioteket. Hon avslöjar att hon delvis har andra arbetsuppgifter än att finna till hands i lärmiljön, men att hon fortfarande arbetar som studiebibliotekarie och bland annat har datakurser för nybörjare. Och även om många vet att servicen på biblioteket finns, gäller det att hela tiden marknadsföra och Viveka betonar hur viktigt det är med olika samarbetspartners för att hitta målgruppen.

– Vi bjuder varje termin in såväl lärare som studerande från vuxenutbildningar i närområdet och vi försöker ha kontakt med arbetsförmedling, föreningar, arbetsplatser och eventuella projekt för arbetslösa. Det handlar hela tiden om att få människor medvetna om att de kan hitta information på olika sätt, både för sitt skolarbete som att få information från en myndighet. Det är jätteviktigt.

Hisingens bibliotek är ett resursbibliotek och Viveka har hand om både den utländska litteraturen och den lättlästa litteraturen.

A close-up portrait of a woman with short, light blonde hair and blue eyes. She is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. She is wearing a grey lace-trimmed top and a black necklace with a blue circular pendant. The background is softly blurred, showing a green circular graphic on the left and a yellow wall on the right.

FAKTA

Namn: Viveka Hallberg

Ålder: 56 år

Familj: Sambo och en vuxen son

Bor: Lägenhet i Göteborg

Intresse: Djur och natur. "Har haft både hund och katt och jag är ute i naturen så ofta jag kan. Det ger mig kraft. Och så tycker jag om att läsa."

På nattduksbordet: "Jag läser mycket olika saker, allt från deckare till noveller och äldre litteratur eller en faktabok. Men just nu är det Under lejonets blick av den etiopiska författaren Mengiste Mazza som ligger vid sängen. Den ingår i den bokklubb vi just startat här på jobbet. Jag hade ett fadderbarn från Etiopien på 70-talet så det är extra roligt. Vi läser samma bok och när det blir min tur att välja funderar jag på en klassiker. Eller en hårdkokt deckare kanske...."

Det visste du inte om Viveka:

Hon bokpratar i radions P4 ett par gånger per termin. "Det är jätteroligt och ett sätt att marknadsföra biblioteket."

– Det hänger ihop, förklarar hon. Det känns så oerhört viktigt att visa våra nya svenskar dels var de kan hitta information, men också var de kan hitta litteratur på både sitt nya och sitt gamla modersmål. Detta är ju en grupp som ofta är svår att nå och som är blygsamma med sina önskemål, så det handlar mycket om kontakter och nätverk för att få dem hit.

Och träffar människor gör Viveka hela tiden genom att finnas på bibliotekets språk-kaféer, på sina datakurser, ute i närområdet genom sitt informationsarbete, i lånedisken och genom att närvara vid olika program på biblioteket.

– Vi vill ju välkomna alla människor på biblioteket och ha ett brett utbud som passar olika åldrar och olika intresse. Det är den stora målsättningen.

Den digitala klyftan

Den digitala klyftan är ett begrepp som det talats om ett par år nu. Internetanvändningen ökar hos befolkningen och allt fler myndigheter och företag använder internet för att kommunicera med oss medborgare. Trots att Sverige är ett av de länder som har högst bredbandspridning i världen står många svenskar utanför och då handlar den digitala klyftan inte enbart om tillgången till de tekniska verktygen, utan också om förmågan att använda internet.

Samma morgon jag besöker Viveka anger Sveriges Radio att 1,2 miljoner svenskar mer eller mindre står utanför internetanvändning.

– Det kanske inte är så överraskande siffror, menar Viveka. En del kan förklaras med att det främst är äldre och kvinnor i glesbygd. Det blir ännu värre om man översätter det till att det är 40 % av de som är i arbetsför ålder, alltså mellan 21 och 65 år, som står utanför. Och att den klyftan bara ökar.

I bibliotekslagen står det att folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Och folkbildningens aktörer i form av folkhögskolor och studieförbund har fått ett

särskilt uppdrag från regering och riksdag att överbygga den digitala klyftan. Biblioteken har bland annat samordnat sig i det så kallade IKT-lyftet, men trots detta och trots andra insatser som Seniorsurf olika projekt och annat, menar Viveka att skillnaderna inte planar ut.

– Det är svårt att säga vad det beror på. Man kommer kanske inte naturligt i kontakt med det, men det är också en social fråga. En fråga om ekonomi och utbildning.

Klassfråga

Viveka ser det som ett misslyckande att klyftorna ökar och hon tycker att myndigheter och media borde tänka mer på frågan.

– Att inte kunna påverka samhället man lever i ger en känsla av utanförskap och påverkar självkänslan, menar hon. Jag tror inte man förstår hur stora skillnaderna är, att det fortfarande är många som inte har en dator i hemmet, eller att det finns en dator men att det bara är barnen som kan hantera den. Och i en del familjer är det många barn som delar på samma dator när skolarbetena ska skrivas.

Att det till viss del är en klassfråga håller Viveka med om och att det fortfarande är en ekonomisk fråga är hon övertygad om. Även om datorerna är billigare idag. Men hon tror inte det är så enkelt.

– Språk och ålder är andra faktorer som påverkar, anser hon. Vissa har ju bestämt sig för att det inte är något för dem. Och det är ju synd, för det är ju också ett sätt att hålla kontakten med sina anhöriga i hemlandet. Eller med barnbarnen i Australien.

Samverkan

Hisingens bibliotek har liksom de flesta bibliotek datakurser för nybörjare och här kan man utan att skämmas gå en datakurs för nybörjare och upptäcka att man inte är ensam. Men Viveka hoppas att biblioteken ska få utökade möjligheter att jobba ännu hårdare för att minska klyftan, och hon ser gärna ett regionalt nätverk.

Viveka Hallberg menar att samhället har en stor uppgift och en stor utmaning med att utjämna den digitala klyftan.

– Vi måste bli bättre på att få ut information till den stora gruppen som fortfarande står utanför.

– Biblioteken är bra och viktiga platser att vara på och jag skulle vilja att biblioteken samarbetar mer. Man måste ju inte uppfinna hjulet själv varje gång.

– Det finns så mycket bra med internet och det ska ingen behöva stå utanför. Det är jätteviktigt att alla lär sig våga klicka. Det är en demokratifråga. ■

På Framsidan.net kan du läsa mer om hur VIDARE lärmiljöer fungerar i Göteborg.

Om jag hade ett bibliotek...

Komikern och författaren Zinat Pirzadeh vill få folk att stanna på sitt drömbibliotek

När jag var liten tyckte jag inte alls om böcker. Böcker var mina och mina syskons fiende. Det kändes som om böckerna hade kidnappat vår kära mor ifrån oss. Så här var det, efter revolutionen försämrades våra levnadsförhållanden mycket. När vi förlorade allt, förlorade vi även vår mor. Likt Madame Bovary flydde hon in i böckernas värld. Där satt hon och läste allt från Emily Brontë till Emile Zola, från Ernest Hemingway till Charles Dickens och Leo Tolstoj. Sedan dess har mor aldrig kommit tillbaka till oss och hon är fortfarande kvar i böckernas bubbla. Men numera sitter hon i sitt kök i Rinkeby medan min far serverar henne te och bullar i blomligt förkläde. Samma machogubbe som reste land och rike runt och tävlade i brottning. Samma machogubbe som hade brutit alla kontakter med min mellanbror efter att han hade hittat honom i färd med att dammsuga i sitt nya hem medan hans unga hustru målade sina naglar. Far kallade honom då för toffel och fjolla. Åren i Sverige har gjort pappa till feminist, bullpappa och idoltittare, vilket underlättar för mor att leva kvar i bokbubblan.

Men om jag hade ett bibliotek då skulle jag fylla det med böcker som har kostat många i många länder deras liv. Jag skulle även haft min handikappade brors diktsamlingar. Diktsamlingar som kostade honom sex års fängelse och årtal av tortyr. Han fick polio när han var fyra år och sen dess har han suttit i rullstol. Snart fyller han 50 år och han är som ett rullande bibliotek som kan citera stora skaldar och filosofer. I mitt bibliotek skulle jag ha en stor salong där han kunde rulla runt och berätta sagor för oss

andra. Denne papperslöse poet, berövad rätten att äga ett pass för att lämna sitt land skulle kunna rulla fritt och smaka på yttrandefrihetens sötma.

Å andra sidan, om jag hade ett stort bibliotek, då skulle jag få plats med alla mina fantastiska vintage-föremål och textilier som jag samlat i decennium, utan att behöva fylla vindsförråd, källare och vänners vindsförråd till bristningsgränsen. Nyligen fick jag ett mail från en kvinna som till min stora glädje berättade att hennes lilla dotter, som tycker mycket om mig, har döpt sin hamster till Zinat. Det måste vara karma som signalerar mig att det är dags att banta ner hamstrandet. Jag tycker faktiskt synd om lilla hamstern som får heta Zinat resten av sitt liv utan att andra hamstrar kan uttala hennes namn. Samtidigt riskerar denna hamster att bli utmobbad av HD (Hamsterdemokraterna).

Hur som haver; -I mitt bibliotek kommer det att finnas ett stort rum där alla mina filmer kan smygas in. Självklart inreder vi ett rum till mysig biograf så vi kan se filmer tillsammans där. Precis utanför hamnar hyllorna som märks med "Filmer" och inte någon kod i stil med He.02/VC. Även film-litteraturen placeras i anslutning så man kan förkovra sig mer om man blir intresserad. Ibland får personer som Nils Petter Sundgren, Denize Karabuda, Helena Bergström och Harald Hamrell med flera dyka upp och berätta om film utifrån sina erfarenheter.

En bra scen måste också finnas! Jag har uppträtt flera gånger runt om i landet just på bibliotek, allt från allvarliga föreläsningar till roliga shower som till exempel när vi satte

Foto: Thomas Claesson

upp "Fyra blattar är fler än fem svennar" i Solna bibliotek våren 2008. Titeln fick jag förstås av TV-klassikern "Fem myror är fler än fyra elefanter" som min lille son älskar. Nu är han fem år och spökskriver den här krönikan åt mig. Nästan. Han leker i varje fall med mjukisdockan spöket Laban och hittar på egna historier.

Och med tanke på att jag aldrig får tillbaka mina egna böcker som mina väninnor "lånar" tänker jag inte alls låna ut mitt biblioteks böcker. Vill man läsa en bok då får man banne mig stanna kvar och läsa den på plats. Men oroa dig inte, här finns det möjlighet till både övernattnings, veggemat och alkoholfria fruktdrinkar med ekologisk Spirulina samt spikmattor och mantrastunder. Välkommen till mitt bibliotek. ■

Titta in!

Temat fortsätter som vanligt på webben. På Framsidan.net kan du alltid läsa artiklar och reportage som hänger ihop med varje nummer. Naturligtvis hittar du även tidigare material, tidningen som pdf och mycket mer.

Gå in på www.framsidan.net